

Stem van Slachtoffers

Ervaringen, behoeften en aanbevelingen van
risicomeiden en meiden werkzaam in de prostitutie met
betrekking tot voorlichting, hulpverlening en contacten
met politie en justitie

ECPAT Nederland, maart 2002

ECPAT wereldwijd actief ter bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting

ECPAT-Nederland, postbus 75297, 1070 AG Amsterdam, tel 020-4203771, email info@ecpat.nl, www.ecpat.nl

Dankwoord

Bij deze wil ECPAT-NL alle respondenten bedanken voor hun bijdrage aan dit onderzoek. Zonder hun enthousiasme, vertrouwen en tijd, had dit onderzoek niet tot stand kunnen komen. Tevens wil ECPAT-NL ook alle betrokken hulpverleningsorganisaties bedanken die hun medewerking aan dit onderzoek hebben verleend.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
2	Methode	4
2.1	Definities	4
2.2	Doelgroepafbakening	4
2.3	Het interview	4
2.4	Selectie respondenten en respons	5
2.5	Resultaten	6
2.6	Pilot	6
3	Achtergrond respondenten	7
3.1	Respondenten	7
3.2	Gezinsachtergrond en jeugdervaringen	7
3.3	Ervaringen met prostitutie	7
4	Resultaten hulpverlening	8
4.1	Ervaringen met hulpverlening	8
4.2	Verwachtingen hulpverlening	8
4.3	Hoe is hulpverlening ervaren?	9
5	Resultaten voorlichting	11
5.1	Ervaringen met voorlichting	11
5.2	Hoe is de voorlichting (of het gebrek daaraan) ervaren?	11
6	Resultaten politie en justitie	13
6.1	Ervaringen met politie en justitie	13
6.2	Hoe zijn de contacten met politie en justitie ervaren?	13
7	Sociale omgeving	15
7.1	Reacties van de sociale omgeving	15
7.2	Opbouw nieuw leven	15
8	Aanbevelingen van respondenten	17
8.1	Hulpverlening	17
8.1.1	Inhoud hulpverlening	17
8.1.2	Gedrag hulpverlener	20
8.1.3	Praktische zaken	22
8.2	Voorlichting	23
8.3	Politie en justitie	25
8.4	Sociale omgeving	26

Bijlage I
Bijlage II

1 Inleiding

Seksueel misbruik van minderjarigen, zowel met als zonder commerciële doeleinden, is een fenomeen waarvan het voorkomen in Nederland niet meer te ontkennen valt. Met het erkennen van deze problematiek is tevens ook het besef gegroeid bij verschillende organisaties en instanties dat minderjarige slachtoffers hiervan specifieke hulpverlening en opvang behoeven. Zo is er vanuit de overheid aangegeven dat er binnen het 'Nationaal Actie Plan Aanpak Seksueel Misbruik van Kinderen' (NAPS) meer aandacht moet worden geschonken aan de preventie van en hulpverlening aan minderjarige slachtoffers van (commercieel) seksueel misbruik. Deze opvang en hulpverlening is echter niet voldoende aanwezig in Nederland.¹

Binnen het Werkplan Aanpak Seksueel Misbruik², ontworpen ter ondersteuning van de uitvoering van het NAPS, zijn daarom ook meerdere activiteiten gepland die zich richten op het vergroten van het aanbod van preventie activiteiten en hulpverlening voor minderjarige slachtoffers van (commercieel) seksueel misbruik. Bijvoorbeeld het stimuleren van good practices op het gebied van opvang en hulpverlening aan minderjarige meisjes werkzaam in de gedwongen prostitutie en het opzetten van multidisciplinaire centra voor diagnostiek en behandeling voor een ketengerichte en integrale benadering van kindermishandeling en seksueel misbruik.

Jongerenparticipatie

De laatste jaren lijkt er binnen Nederlandse welzijnsorganisaties steeds meer aandacht te komen voor het begrip jongerenparticipatie. Volgens een overzicht van het jeugdbeleid in Nederland van de afgelopen tien jaar³, is het in werking treden van het Verdrag inzake de rechten van het kind in 1995 een belangrijke impuls geweest voor het hoger op de agenda zetten van jeugdbeleid. Volgens het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport gaat het bij jongerenparticipatie niet alleen om het meedoen, maar ook om het meedenken en meepraten van jongeren. Van belang is dat jongerenparticipatie de mogelijkheid biedt aan kinderen en jongeren om invloed uit te oefenen en betrokken te zijn bij hun directe leefomgeving.

Ondanks de groeiende aandacht voor het begrip van jongerenparticipatie binnen de Nederlandse jeugdzorg, concluderen enkele organisaties dat er nog onvoldoende mogelijkheden zijn voor jongeren om hieraan deel te nemen. Zoals Jeugdzorg Gelderland⁴ constateert: *'Meer betrokkenheid van de cliënt bij de hulpverlening is een duidelijke behoefte! Cliëntenparticipatie van jeugdigen is echter nieuw. Het opkomen door cliënten voor hun belangen lijkt door het korte verblijf van een cliënt in de jeugdhulpverlening minder eenvoudig te organiseren. De jeugdige cliënt is als groep niet georganiseerd'*.

In mei 2001 werden de resultaten gepresenteerd van een grote jeugdenquête⁵ over gedachten van de jeugd over de Nederlandse jeugdzorg. Een van de conclusies van dit onderzoek is dat jongeren heel graag meedenken en meebeslissen over jeugdzorg. Ze vinden dat ze zelf, meer dan volwassenen soms denken, kunnen beoordelen wat goed voor hen is. Jongeren zijn van mening dat deskundigen onontbeerlijk zijn voor het verlenen van hulp, maar zij kunnen geen beslissingen nemen en uitvoeren zonder eerst naar de mening van de betreffende jongere te vragen. Jongeren vinden het belangrijk om mee te denken, maar constateren dat er onvoldoende naar jongeren en hun problemen wordt geluisterd. Een van de aanbevelingen van dit onderzoek is dan ook: betrek jeugdigen bij de evaluatie van de zorg aan hen. Dit is mogelijk als jongeren goed worden geïnformeerd en als regelmatig naar hun mening wordt gevraagd.

¹ Zoals geconstateerd in de voorbereiding van en tijdens de discussie over de Nota Seksueel misbruik van Kinderen in de Vaste Kamer Commissie Justitie.

² Het projectteam, dat bestaat uit het projectbureau, vertegenwoordigers van Ministeries en organisaties van buiten de overheid, heeft de volgende taken: begeleiding van de uitvoering van het NAPS, de problematiek van seksueel misbruik van kinderen blijvend op de agenda houden van departementen en uitvoerende organisaties, bevorderen van samenwerking en communicatie en daarnaast ook het nemen van initiatieven die ertoe bijdragen dat de doelstellingen van het NAPS worden gerealiseerd. Het projectteam zal zich daarbij vooral concentreren op de uitvoering van een aantal gezamenlijke activiteiten, zoals omschreven in het Werkplan.

³ NIZW (2001). Jeugd en beleid in Nederland: Overzicht van tien jaar ontwikkelingen. Bunnik: Libertas Grafische Communicatie.

⁴ Jeugdzorg Gelderland (2001). Regioplan jeugdzorg Gelderland 2001.

⁵ Landelijk Overleg Kindertelefoons, landelijk Overleg van Kinderrechtswinkels, St. de Ombudsman (2001). Luister naar ons: Jeugd over Jeugdzorg; Resultaten van de grote Jeugd-enquete.

In maart 2001 is het onderzoek over de verbetering van de hulpverlening aan zwerfjongeren⁶ gepresenteerd. Hierin wordt geconcludeerd dat het serieus luisteren naar wat deze jongeren te vertellen hebben, een belangrijke bijdrage kan leveren aan de kwaliteitsverbetering van de opvang, zorg en hulpverlening aan deze doelgroep. De onderzoekers stellen echter: *'Met luisteren alleen ben je er niet. Serieus nemen betekent ook dat je met de jongeren in discussie gaat. Dat je je eigen ervaring, bijvoorbeeld als hulpverlener naast die van hen als klant en hulpvrager zet'*. De onderzoekers pleiten dan ook voor meer dialoog tussen jongeren, hulpverleners, instellingen en beleidsmakers dan nu het geval is. Tevens komt in dit onderzoek de behoefte van jongeren naar voren om serieuzer genomen te worden. Ze geven aan dat er onvoldoende naar jongeren geluisterd wordt en dat ze te weinig worden betrokken in de aanpak van de hulpverlening die voor hen bestemd is.

Ook volgens het expertisecentrum kindermishandeling/NIZW, krijgt participatie van kinderen nog te weinig aandacht. Mishandeling is nog teveel het domein van de volwassen beroepskracht die opkomt voor het mishandelde kind. Nieuwe initiatieven zijn nodig om het kindperspectief te versterken. Kinderen hebben niet alleen recht op bescherming, zij hebben er ook recht op mee te praten in zaken die hen en hun toekomst betreffen.⁷

Het blijkt dat jongeren de behoefte hebben en dat zij zich in staat voelen mee te denken en te discussiëren over hoe de zorg aan hen er het beste kan uitzien. Maar ondanks de toenemende aandacht voor jongerenparticipatie, laat de praktijk zien dat er toch nog onvoldoende mogelijkheden zijn voor jongeren om actief deel te nemen aan het beleid van de Nederlandse jeugdzorg.

ECPAT-NL heeft zich o.a. als doel gesteld om adequate hulpverlening aan minderjarige slachtoffers van commerciële seksuele uitbuiting te stimuleren. Daarbij wordt veel waarde gehecht aan jongerenparticipatie, het stimuleren van deelname van jongeren aan de bescherming van kinderen tegen seksuele uitbuiting. Omdat deze problematiek jongeren direct aangaat, is ECPAT-NL van mening dat de stem van jongeren belangrijk is. Ook als je het hebt over preventie van en hulpverlening aan slachtoffers van gedwongen prostitutie.

Er zijn weinig studies verricht naar de effecten van preventie- en hulpverleningsprojecten voor minderjarigen met (commercieel) seksueel misbruik ervaringen.⁸ In de uitgevoerde studies is de stem van de slachtoffers vaak niet gehoord.⁹ Slachtoffers kunnen echter uit eigen ervaring hun behoeften kenbaar maken en ideeën geven over wat voor hulpverlening nodig is voor jongeren die ervaringen hebben met seksuele uitbuiting.

Met dit onderzoek is gepoogd te luisteren naar de stem van jongeren die het risico lopen, hebben gelopen, of in aanraking zijn gekomen met (gedwongen) prostitutie. Met de stem van deze jongeren hopen we een duidelijker beeld te krijgen van de ervaringen en behoeften van minderjarigen werkzaam in de (gedwongen) prostitutie met betrekking tot voorlichting, hulpverlening en contacten met politie en justitie. Door te luisteren naar hun aanbevelingen kunnen we komen tot een effectievere preventie en een betere aansluiting van de hulpverlening op de leefwereld en behoeften van jongeren die het aangaat. Dit met als uiteindelijk doel om prostitutie van minderjarigen in Nederland te voorkomen en om slachtoffers adequate hulp te kunnen bieden.

Doelstelling

In het onderzoek staan de volgende doelstellingen centraal:

- 1) Wat zijn de ervaringen en behoeften van risicojongeren en minderjarigen werkzaam in de (gedwongen) prostitutie met betrekking tot voorlichting, hulpverlening en contacten met politie en justitie?
- 2) In hoeverre voldoet het huidige aanbod van voorlichting, hulpverlening en contacten met politie en justitie aan de behoeften van deze jongeren? Indien nodig: hoe kan adequate afstemming op hun behoeften gerealiseerd worden?

⁶ Noom, M. & M. de Winter (2001). Op zoek naar verbondenheid: zwerfjongeren aan het woord over de verbetering van de hulpverlening. Utrecht: ZON en Universiteit Utrecht.

⁷ Perspectief, themanummer kinderrechten, november 2000. Verdrag artikel 19: Mishandelde kinderen moeten ook meepraten.

⁸ W. Melief, L. Verkuyl & M. Flikweert (2000). Services available in the Netherlands for young persons who have experienced sexual abuse and sexual violence. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

⁹ Venicz, L. & I. Vanwesenbeeck (1998). Aard en omvang van (gedwongen) prostitutie onder minderjarige (allochtone) meisjes. Utrecht: NISSO.

Om bovenstaande doelstelling te kunnen achterhalen zullen in dit onderzoek de volgende vragen onderzocht worden:

1. Wat zijn ervaringen van risicojongeren en minderjarigen werkzaam in de (gedwongen) prostitutie met voorlichting, hulpverlening en contacten met politie en justitie?
2. Hoe ervaren risicojongeren en minderjarigen werkzaam in de (gedwongen) prostitutie de verkregen voorlichting, hulpverlening en contacten met politie en justitie?
3. Wat zijn behoeften van risicojongeren en minderjarigen werkzaam in de (gedwongen) prostitutie met betrekking tot voorlichting, hulpverlening en contacten met politie en justitie?
4. In hoeverre sluiten voorlichting, hulpverlening en contacten met politie en justitie aan op de leefwereld en behoeften van minderjarigen die het risico lopen of hebben gelopen om in de prostitutie terecht te komen of er in terechtgekomen zijn?
5. Hoe moeten voorlichting, hulpverlening en contacten met politie en justitie er volgens risicojongeren en minderjarigen die ervaringen hebben met (gedwongen) prostitutie uitzien? Wat is volgens deze jongeren nodig om seksuele uitbuiting te voorkomen en om slachtoffers hiervan adequate hulp te bieden?
6. Hoe kunnen de verschillende behoeften en aanbevelingen van jongeren meegenomen worden in beleid om adequate afstemming op behoeften van deze jongeren te realiseren?

2 Methode

2.1 Definities

In het onderzoek zijn de volgende definities als uitgangspunt genomen.

Prostitutie

Prostitutie wordt in artikel 250a Wetboek van Strafrecht omschreven als: het zich beschikbaar stellen tot het verrichten van seksuele handelingen met een derde tegen betaling. Het is niet verboden zich te prostitueren in Nederland. Het in dienst hebben van prostituees is echter uitsluitend geoorloofd indien de prostituee zich vrijwillig prostitueert en ouder is dan 17 jaar.

Gedwongen prostitutie

In artikel 250a worden mensenhandel, exploitatie van onvrijwillige prostitutie en prostitutie door minderjarigen strafbaar gesteld. Gedwongen prostitutie wordt daarbij gezien als 'die vormen van bemiddeling of exploitatie van prostitutie die gepaard gaan met (bedreiging met) geweld, misbruik van overwicht of misleiding'. (Definitie zoals omschreven in de Handleiding van de collegevergadering van Procureurs generaal uit juni 1995). Minderjarig zijn meiden die jonger zijn dan 18 jaar, de wettelijke meerderjarigheidsleeftijd.¹⁰

Risicomeisjes

Minderjarige meisjes met risicovolle contacten, die een verhoogd risico lopen om in de prostitutie terecht te komen.

2.2 Doelgroepafbakening

Omdat het om een pilot onderzoek gaat, is voor een afbakening van de doelgroep gekozen. In Nederland belanden zowel minderjarige meisjes als jongens in de (gedwongen) prostitutie. Op jongensprostitutie heerst een dubbele taboe: dat van prostitutie en dat van (veelal vermeende) homoseksualiteit¹¹ en lijkt daardoor minder toegankelijk. In dit onderzoek is ervoor gekozen alleen meiden te betrekken bij het onderzoek.

Vanwege de moeilijke toegang tot meiden die in de prostitutie werkzaam zijn, is ervoor gekozen om hen te benaderen via hulpverleningsorganisaties die in contact staan met minderjarige risicomeiden en meiden werkzaam in de prostitutie. Hierdoor zijn ook risicomeisjes geïnterviewd.

In dit onderzoek is ervoor gekozen zoveel mogelijk meisjes te interviewen die gedwongen geprostitueerd zijn. Het blijkt echter moeilijk hier een duidelijk onderscheid in te maken. Sommige meiden zijn ontvoerd en gedwongen in de prostitutie gebracht, anderen zijn door een loverboy gedwongen. En weer anderen zijn vrijwillig in de prostitutie terechtgekomen, met of zonder tussenkomst van een pooier. Het blijkt echter dat ook deze vrijwillige meiden zich achteraf gedwongen hebben gevoeld door de situatie waarin zij verkeerden. Ze zijn overgehaald door anderen (waaronder pooiers) of zij voelen zich gedwongen door een verleden van traumatische ervaringen. Om deze reden zijn in dit onderzoek niet alleen direct gedwongen meiden geïnterviewd, maar ook meiden die 'vrijwillig' in de prostitutie terecht zijn gekomen.

In dit onderzoek is zoveel mogelijk getracht meiden te interviewen die voor hun achttiende levensjaar in aanraking zijn gekomen met de prostitutie of voor hun achttiende als risicojongere beschouwd werden. Op deze leeftijd is echter niet al te streng geselecteerd. Meiden worden namelijk vaak pas na hun achttiende verjaardag in de prostitutie gebracht, omdat pooiers weten dat prostitutie van minderjarigen strafbaar is.

2.3 Het interview

Voor de interviews is gebruik gemaakt van een half gestructureerd interview (zie bijlage II). Gezien de gevoeligheid van het onderwerp is hiervoor gekozen om op die manier de jongeren de vrijheid te geven om over voor hen belangrijke onderwerpen te kunnen praten en andere onderwerpen juist te mijden. Vanwege de gevoeligheid van het onderwerp was het tevens van groot belang een veilige en vertrouwde sfeer te creëren tijdens het interview. De open structuur van het gesprek, alsmede

¹⁰ Venicz, L. & I. Vanwesenbeeck (1998). Aard en omvang van (gedwongen) prostitutie onder minderjarige (allochtone) meisjes. Utrecht: NISSO

¹¹ AMOC/DHV (2001). Jaarverslag 2000.

gebruikte interviewtechnieken en de achtergrond van de interviewer (psycholoog en ervaring met hulpverlening aan seksueel misbruikte meisjes en prostituees) hebben hiertoe bijgedragen. Er is ruim de tijd genomen om de jongere te laten vertellen (indien zij daar behoefte aan had) over datgene wat zij had meegemaakt. Om alle aandacht bij het gesprek te kunnen houden en het gesprek niet te laten verstoren door het maken van aantekeningen, is er voor gekozen om de gesprekken op cassette op te nemen. Dit gebeurde altijd in overleg met de respondent.

Het interview is opgesteld aan de hand van de onderzoeksvragen, waarbij voorlichting, hulpverlening en contacten met politie en justitie als drie afzonderlijke onderwerpen besproken zijn. Daarnaast werden ook enkele specifieke vragen gesteld, zoals demografische kenmerken en vragen over gebeurtenissen uit het verleden, om de gegevens in een juiste context te kunnen plaatsen.

Een interview duurde gemiddeld anderhalf tot twee uur, afhankelijk van de ervaringen van de respondent en haar wens om hierover te vertellen. Het langstduurende interview nam drie en een half uur in beslag, het kortste een uur.

2.4 Selectie respondenten en respons

Vanwege de moeilijke toegankelijkheid van respondenten, is er voor gekozen om respondenten via hulpverleningsinstanties te benaderen. ECPAT-NL staat op goede voet met verschillende organisaties waar zij in de loop van de campagne mee heeft samengewerkt. Een van deze organisaties is Pretty Woman, een hulpverleningsproject voor risicomeisjes en prostitutie praktiserende meisjes in Utrecht. De eerste respondenten zijn via deze organisatie benaderd. Voor deelname aan het onderzoek moeten meiden natuurlijk over hun ervaringen willen en kunnen vertellen. Dit vereist een bepaalde verwerking van hun ervaringen, al dan niet onder begeleiding van een hulpverlener. Het blijkt dat niet ieder meisje dat in contact staat met een hulpverlener hiertoe in staat is. Toen bleek dat bij Pretty Woman niet voldoende meisjes aanwezig waren die aan het onderzoek mee wilden en konden doen, zijn andere hulporganisaties ingeschakeld. In totaal zijn negen organisaties benaderd voor mogelijke respondenten. Drie van deze organisaties hebben hun medewerking verleend. De andere zes organisaties waren niet in de gelegenheid mogelijke respondenten te verzorgen om verschillende redenen. Deze organisaties waren bijvoorbeeld van mening dat jongeren niet mee willen werken aan dit soort onderzoek omdat zij te weinig vertrouwen hebben in hulpverleners. Of zij zijn nog te veel bezig met overleven en daardoor niet in staat zijn om over hun ervaringen te vertellen. Ook blijkt dat minderjarigen werkzaam in de prostitutie moeilijk bereikbaar zijn voor hulpverleners. En als hulpverleners contact hebben met de jongeren is het niet altijd zo dat het onderwerp van prostitutie ook daadwerkelijk besproken wordt. Een andere organisatie geeft aan dat veel prostitutie praktiserende meiden zichzelf niet gedwongen voelen en (nog) niet de behoefte voelen uit het wereldje te stappen.

Daarnaast zijn sommige jongeren al zo vaak benaderd door media en pers, dat de hulpverleners zich afvragen of het goed is voor een meisje om opnieuw aan een onderzoek mee te doen. Een hulpverlener geeft aan dat jongeren zich voortdurend afvragen wat medewerking aan een onderzoek hen oplevert: *'Vaak voelen zij zich door onze maatschappij zo in de steek gelaten dat ze het emotioneel niet kunnen opbrengen om (opnieuw) hun verhaal te doen. Bovendien is onze ervaring dat het de hulpverleningsrelatie verstoort op het moment dat wij iets van ze vragen'*, aldus de hulpverleenster.

Een andere organisatie geeft aan dat zij veel meiden die in behandeling zijn geweest, uit het oog zijn verloren. Veel van hen verbleven illegaal in Nederland in de tijd dat zij werkzaam waren in de prostitutie en zijn inmiddels teruggestuurd naar het land van herkomst. Ook veel Nederlandse meisjes verdwijnen uit het zicht, gaan terug in de prostitutie of verhuizen naar een ander deel van het land.

De werving van respondenten was een tijdrovend proces. Allereerst nam het benaderen en overtuigen van organisaties voor het verlenen van medewerking aan het onderzoek veel tijd in beslag. Daarnaast bleek het niet altijd eenvoudig een afspraak te regelen met de respondenten. Het afnemen van een interview nam ten eerste veel tijd in beslag en het kwam geregeld voor dat respondenten de afspraak wilden verzetten.

In totaal zijn in de periode juni 2001 tot en met december 2001, veertien jongeren benaderd. Van deze groep hebben uiteindelijk tien jongeren aan het interview meegedaan. Acht meiden zijn via hulpverleningsorganisaties benaderd, twee respondenten zijn zelfstandig benaderd. Van de vier meiden die uiteindelijk niet hebben meegewerkt aan het onderzoek, gaven twee meisjes aan geen tijd te hebben. Een meisje heeft haar medewerking toegezegd, maar is uiteindelijk niet op de afspraak verschenen. Een ander meisje gaf aan dat ze haar verleden wilde laten rusten en niet opnieuw over haar ervaringen wilde vertellen, omdat haar dat weer van slag zou maakt.

De hulpverleningsorganisaties hebben vooraf eerst het meisje benaderd. Als zij geïnteresseerd was, werden de telefoonnummers van het meisje en van de interviewer uitgewisseld. Vervolgens werd in een telefonisch gesprek met de respondent eerst het doel van het onderzoek uitgelegd, medewerking van de respondent gevraagd en een afspraak gemaakt. De keuze van de plaats waar het interview gehouden zou worden, is aan de respondent overgelaten. Vanwege de gevoeligheid van het onderwerp was het belangrijk dat het interview in een vertrouwde omgeving zou plaatsvinden. Zeven interviews zijn bij de respondent thuis gehouden, twee bij het hulpverleningsproject Pretty Woman en één interview is in een café gehouden. Bij aanvang van het interview, stelde de onderzoeker zichzelf voor, gaf informatie over ECPAT-NL en het doel van het onderzoek en was er gelegenheid tot het stellen van vragen. Ook werd aangegeven dat de respondent ten alle tijde het interview mocht stoppen, dat ze vragen die ze niet wilde beantwoorden kon overslaan en dat het interview geheel anoniem zou zijn.

Aan het einde van het interview werd de respondenten bedankt met een bloemenbon voor haar deelname. Ook hebben respondenten het onderzoeksrapport toegestuurd gekregen. Na afloop is besproken hoe de geïnterviewde zich voelde en is gecheckt of ze ergens terecht kon voor hulp, indien ze daar behoefte aan had.

2.5 Resultaten

De resultaten beschreven in dit rapport betreffen de ervaringen en behoeften van de jongeren die voor dit onderzoek geïnterviewd zijn. De beschreven resultaten kunnen niet zonder meer gegeneraliseerd worden naar alle risicomeiden en prostitutie praktiserende meiden in Nederland. Daarvoor is het aantal geïnterviewde meiden te klein. De resultaten geven wel een goede indicatie voor hoe risicjongeren en prostitutie praktiserende meiden denken over de kwaliteit van voorlichting, hulpverlening en contacten met politie en justitie voor deze doelgroep in Nederland en de behoeften van deze doelgroep.

Respondenten vinden het waardevol om aan een onderzoek als dit mee te werken. Voor hen is het goed te weten dat er naar hen geluisterd wordt. Voor enkele heeft het interview zelfs een therapeutische werking gehad. Het kunnen doen van hun verhaal en aandacht voor hun ervaringsdeskundige adviezen hebben zij als helend ervaren.

2.6 Pilot

Dit onderzoek betreft een pilot onderzoek. Naar aanleiding van de resultaten van deze pilotstudy zal gekeken worden of er voldoende draagvlak is om het onderzoek eventueel ook op grotere schaal toe te passen, waar bijvoorbeeld ook aandacht kan worden besteed aan de ervaringen en behoeften van minderjarigen met seksueel misbruikervaringen (zonder commerciële doeleinden).

Draagvlak wordt hierbij gedefinieerd als:

- a. Bereidheid onder de respondenten om mee te werken aan de interviews (in verband met privacy en gevoeligheid van het onderwerp).
- b. Interviews met respondenten geven aanvullende informatie over bestaande projecten en aanbevelingen voor (nieuwe) projecten/methodieken.
- c. Motivatie onder hulpverleners om hun medewerking te verlenen aan dit onderzoek. Zij vormen een belangrijke toegang tot respondenten.

ECPAT-NL is van mening dat draagvlak voor een dergelijk onderzoek vergroot wordt door een samenwerkingsverband met andere organisaties aan te gaan. Hierdoor kan het onderzoek op grotere schaal plaatsvinden en kan men gebruik maken van elkanders expertise rondom (commercieel) seksueel misbruik van minderjarigen. Bij eventueel vervolgonderzoek zou samenwerking met een jongerenorganisatie (bijvoorbeeld de Nationale Jeugdraad) gewenst zijn, zodat jongeren op een directe manier bij het onderzoek betrokken raken.

Het werkplan van het projectteam met haar doelstellingen om seksueel misbruik van kinderen tegen te gaan biedt tevens een geschikt kader waarbinnen een dergelijk onderzoek en samenwerking kan plaatsvinden. Vervolgonderzoek wordt in het werkplan van het NAPS beschreven als mogelijke activiteit voor 2002.

3 Achtergrond respondenten

3.1 Respondenten

In totaal zijn tien meiden geïnterviewd. Zij variëren in de leeftijd van 19 tot en met 28 jaar. Zes meiden zijn van Nederlandse afkomst, twee meiden van Marokkaanse afkomst, een meisje is Nederlands-Arubaans en een meisje is van Indische afkomst. Allen zijn opgegroeid in Nederland.

De helft van de meiden woont alleen, vier respondenten wonen samen en een meisje woont nog bij haar ouders.

Negen meiden hebben een middelbare opleiding afgerond. Zes daarvan zijn na de middelbare school doorgegaan met studeren. Een respondent op universitair niveau, een op HBO niveau en de overige vier op MBO niveau. Drie respondenten zijn inmiddels voortijdig gestopt met hun studie, de andere drie zijn momenteel (weer) bezig met hun studie. De overige vier respondenten zijn werkende of werkzoekende.

3.2 Gezinsachtergrond en jeugdervaringen

De respondenten hebben bijna allemaal als kind te maken gehad met een problematische gezinssituatie, waarin emotionele verwaarlozing door ouders of opvoeders centraal stond. Vaak ligt hier een slechte relatie tussen ouders, psychiatrische problematiek bij een van de ouders, opvoedingsproblemen of drugsgebruik van de ouders aan ten grondslag.

Vijf respondenten hebben gescheiden ouders. Van een geïnterviewde is de moeder overleden toen zij 17 jaar was. Veel respondenten (zes) geven aan geen contact of een moeilijk contact te hebben met de ouders, voornamelijk met de vader. Vanuit een onveilige gezinssituatie, waarin vooral emotionele verwaarlozing overheerste, hebben respondenten veelal met traumatische ervaringen te maken gehad. Meerdere meiden hebben relationeel geweld, seksueel misbruik binnen het gezin, psychisch en lichamelijk geweld of (groeps)verkrachtingen ervaren. Ook geven respondenten aan als kind en als tiener veel alleen te zijn geweest en weinig vrienden te hebben gehad.

Acht meiden geven aan dat ze vroeger een of meerdere keren zijn weggelopen van huis. Velen hebben hierdoor ook hun school vroegtijdig verlaten. Door het ontbreken van een veilige thuisbasis en een vast woonverblijf met daarop volgend een zwervend bestaan, zijn de meeste van hen in aanraking gekomen met prostitutie en pooiers.

3.3 Ervaringen met prostitutie

Zes respondenten hebben in de prostitutie gewerkt. Allen waren ten tijde van het interview uit het circuit gestapt. Drie van deze meiden zijn gedwongen tewerkgesteld. Twee meiden middels ontvoering door vreemden vanuit het uitgaanscircuit, en een meisje is door haar vriend gedwongen geprostitueerd. De andere drie meiden zijn 'vrijwillig' in de prostitutie terechtgekomen. Achteraf geven zij wel aan dat zij zich gedwongen voelden door de omstandigheden. Zo is een meisje op dertienjarige leeftijd weggelopen van huis, terechtgekomen in het circuit en heeft zo noodgedwongen haar inkomen verdiend middels prostitutie. Een andere respondent is in aanraking gekomen met een pooier, die haar langzaam overgehaald heeft voor hem te werken. Na verloop van tijd eindigde zij in een gedwongen situatie. De derde respondent die 'vrijwillig' is gaan werken, geeft aan dat zij door wat zij in haar verleden heeft meegemaakt, langzaam maar zeker in het wereldje van de prostitutie is gerold. Achteraf gezien voelt zij zich gedwongen door haar verleden.

De vier meisjes die niet in de prostitutie hebben gewerkt behoren wel tot een risicogroep. Een meisje is daadwerkelijk door haar toenmalige vriend naar een huis gelokt en daar vastgehouden met als doel haar in de prostitutie te brengen. Deze respondent heeft voordat de eerste klanten kwamen kans gezien te vluchten. Twee meisjes hadden contacten met het prostitutiecircuit en trokken met pooiers op. Een meisje had een zus in de gedwongen prostitutie werken en is daardoor met het milieu in aanraking gekomen.

De meiden die in de prostitutie hebben gezeten zijn meestal op hun achttiende daarin terechtgekomen. De jongste heeft op dertienjarige leeftijd haar eerste klant gehad, de oudste was 20 jaar. De tijd dat zij in de prostitutie hebben gewerkt varieert van één maand tot vijf en een half jaar. Meerdere meisjes hebben vluchtpogingen ondernomen tijdens het werk. Drie meiden zijn na een geslaagde vluchtpoging of na er zelfstandig uitgestapt te zijn, weer terugbeland in het circuit. Bij twee van deze meiden had dit te maken met de verslaving aan het geld en het krijgen van bevestiging door de aandacht van mannen. Het derde meisje wist zich niet los te maken uit de handen van haar pooier, waardoor zij zich gedwongen voelde terug te gaan.

4 Resultaten hulpverlening

4.1 Ervaringen met hulpverlening

Vijf meiden hebben voorafgaand aan de periode dat zij te maken kregen met prostitutie of zich in een risicovolle omgeving bevonden, al één of meerdere keren met hulpverlening te maken gehad. De meeste meiden hebben deze hulp ontvangen nadat zij van huis zijn weggelopen. Ook worden problemen met de thuissituatie, relationeel geweld, verkrachting en gedragsproblemen genoemd als reden om destijds hulp te gaan zoeken. Veelal hebben meiden deze hulp ontvangen op aanraden van ouders of zelfstandig opgezocht.

Van de vijf respondenten die eerder hulpverlening hebben gehad zijn drie meiden in de prostitutie terechtgekomen. Een meisje heeft na de periode in de prostitutie om een vrijwillige opname gevraagd in een psychiatrische inrichting. Toen zij hier na negen maanden uitkwam, is zij via vrienden op het bestaan van een specifiek hulpverleningsproject voor prostituees gewezen. Een ander meisje is, nadat zij gevlucht is uit de prostitutie, met haar moeder naar bureau Jeugdzorg gestapt en is terechtgekomen in een opvanghuis voor jongeren. Toen zij daar wegging, is ze doorverwezen naar Maatschappelijk Werk. De laatste respondent is voordat zij in aanraking kwam met prostitutie via een vriendin terechtgekomen bij een hulpverleningsprogramma specifiek voor risicomeiden en meiden werkzaam in de prostitutie. Ondanks deze hulp heeft zij toch de stap gemaakt naar de prostitutie.

Twee andere meiden die eerder hulpverlening hebben gehad zijn risicomeiden. Een meisje is via haar zus, die gedwongen ge prostitueerd werd en bij een specifiek project hulp kreeg, doorverwezen naar datzelfde project. Het tweede meisje is via een crisiscentrum doorverwezen naar het RIAGG.

Vijf meiden hebben voordat zij te maken kregen met prostitutie of zich in een risicovolle omgeving bevonden niet eerder hulpverlening gehad. Drie van hen zijn uiteindelijk in de prostitutie terechtgekomen. Twee meiden zijn nadat zij uit de prostitutie zijn gevlucht, op zoek gegaan naar hulp. Een meisje is door de politie doorverwezen naar een opvanghuis voor gedwongen prostituees. Na een verblijf van vier maanden is zij doorverwezen naar een ander hulpverleningsproject voor prostituees. Het tweede meisje heeft zelfstandig hulp gezocht. Zij is via het RIAGG naar een vrijgevestigde psycholoog gegaan. Deze heeft haar gewezen op het bestaan van een specifiek project voor prostituees. De derde respondent heeft, met als doel de prostitutie achter zich te laten, contact gezocht met Bureau Jeugdzorg en is na ongeveer een jaar naar een specifiek hulpverleningsprogramma voor prostituees doorverwezen. Een risicomeisje heeft na een arrestatie door de politie wegens agressief gedrag, een jaar verplicht Maatschappelijk Werk opgelegd gekregen. Na dat jaar is zij via haar maatschappelijk werkster doorverwezen naar een specifiek project voor risicomeiden en meiden werkzaam in de prostitutie. Het andere risicomeisje is na een lange omzwerving via Bureau Jeugdzorg terechtgekomen bij datzelfde project.

Meiden ontvangen al geruime tijd hulpverlening, al dan niet bij een specifiek hulpprogramma voor risicomeisjes en prostitutie praktiserende meisjes. De meeste meisjes zijn twee tot drie jaar geleden met hulpverlening begonnen. Een respondent had ten tijde van het interview nog maar acht maanden hulp ontvangen. Een meisje heeft al negen jaar gesprekken. De meeste meiden krijgen momenteel eens per week of een keer per twee weken hulp. Drie respondenten ontvangen onregelmatig hulp, dat wil zeggen op momenten wanneer ze behoefte hebben aan een gesprek.

De meeste hulp is ontvangen via het RIAGG, Bureau Jeugdzorg, Maatschappelijk werk, wegloophuizen en crisisopvanghuizen. Twee meiden hebben een voogdes aangewezen gekregen.

De hulp bestaat voornamelijk uit gesprekken. Twee meisjes hebben deelgenomen aan een lotgenoten groep. Ook is er bij sommigen aandacht geweest voor psychische klachten, middels het consulteren van een huisarts, psychiater of het volgen van gedragstherapie. Uiteindelijk zijn acht meiden bij een specifieke hulpverleningsproject voor prostituees of risicomeiden¹² terechtgekomen.

4.2 Verwachtingen hulpverlening

Meiden hebben verschillende verwachtingen wanneer zij in contact komen met de hulpverlening. Veel respondenten hopen op verwerking van traumatische ervaringen uit het verleden en het oplossen van problemen die zij tegenkomen in hun huidige leven. Deze problemen hebben bijvoorbeeld betrekking op het zelfstandig wonen, omgaan met geld, het aangaan van nieuwe sociale relaties, de relatie met de partner en agressiviteit. Ook hebben een aantal meiden, voorafgaand aan de hulp, te maken

¹² Dit zijn Asja, Het Scharlakenkoord en Pretty Woman

gehad met psychische klachten als depressiviteit en stemmingswisselingen, angst- en paniekaanvallen, psychosomatische klachten als buikpijn en hoofdpijn, slaapproblemen en eetproblemen. Deze meiden verwachtten dat de hulp hier ook een positief effect op zou hebben.

Een andere veel genoemde verwachting is het vergroten van het zelfvertrouwen en versterken van de eigenwaarde om weer zelfstandig een leven op te kunnen bouwen. Verder worden veelal genoemd: je verhaal kwijt kunnen, iemand hebben die naar je luistert, ergens terecht kunnen, acceptatie van het verleden en preventie van terugval in de prostitutie.

Verwachtingen worden overigens niet altijd aan het begin van de hulpverlening naar de hulpverlener toe uitgesproken. Een aantal meiden geeft aan dat dat pas op een later tijdstip gebeurt, wanneer er voldoende vertrouwen is naar de hulpverlener en zij zelf meer vertrouwen hebben in zichzelf om de verwerking aan te kunnen.

4.3 Hoe is hulpverlening ervaren?

Van de zes meiden die in de prostitutie terecht zijn gekomen zijn drie meiden vooraf in contact gekomen met de hulpverlening. Alle drie hebben deze hulpverlening als ineffectief ervaren. Zij geven aan dat indien zij eerder over hun verleden en hun ervaringen hadden kunnen vertellen aan een hulpverlener, zij niet in een situatie van prostitutie terecht waren gekomen, of er eerder waren uitgestapt. Goede hulpverlening zou hen dus hebben kunnen beschermen tegen de prostitutie:

'In het begin had ik geen behoefte aan hulp. Maar ik wist ook niet dat ik hulp kon krijgen. Ik wist niet van het bestaan van maatschappelijk werk af. Bovendien had ik slechte ervaringen met het RIAGG. Als ik hulp had gehad in de tijd dat mijn vader mij misbruikte, dan was het heel anders gelopen. Toen durfde ik echter geen hulp te zoeken, ik schaamde me, probeerde door te gaan met het gewone leven. Ik heb het wel kenbaar gemaakt. Ik ben weggelopen van huis. Als er toen hulp was gekomen vanuit mijn ouders, dan had ik een hulpverlener gekregen en het daar misschien aan kunnen vertellen.'

Deze drie meiden hebben inmiddels allen een hulpverlener gevonden waar zij wel hun verhaal kwijt kunnen. Ze geven aan dat deze hulpverlening hen helpt om niet terug te vallen in de prostitutie.

De drie meiden die in de prostitutie hebben gewerkt en pas achteraf of tijdens het werk in aanraking zijn gekomen met de hulpverlening hebben voorafgaand aan die periode geen behoefte aan hulp gehad. Twee meiden zijn nadat zij gestopt zijn met werken, hulp gaan zoeken om de ervaringen te verwerken en terugval te voorkomen. Dat is bij beide respondenten gelukt. Al geven zij aan dat verwerking nog nauwelijks aan bod is gekomen omdat ze nog te veel bezig zijn met overleven. Een meisje heeft hulp gezocht met als doel de prostitutie achter zich te kunnen laten. Dat is haar inmiddels, door de ontvangen hulp, gelukt.

Van de vier risicomeiden hebben twee meiden eerder hulpverlening gehad. Een meisje geeft aan dat er voor haar geen verband bestaat tussen de verkregen hulpverlening en bescherming tegen prostitutie. Zij kan het zich überhaupt niet voorstellen in de prostitutie terecht te komen. Voor de andere respondent heeft het ontbreken van een eigen woonplek ertoe geleid dat zij in een risicosituatie belandde. Als zij een vast woonverblijf gehad zou hebben, had dit voorkomen kunnen worden.

De twee andere respondenten hebben pas op het moment dat zij al risico liepen, te maken gekregen met hulpverlening. Zij zijn van mening dat hulpverlening en de voorlichting over gedwongen prostitutie en risicosituaties van deze hulpverlener, hen hebben beschermd:

"Ik was de pooiers te slim af. Gelukkig heb ik altijd nee kunnen zeggen. Ik ging op tijd van het slechte pad af!"

Voor alle meiden zijn de verwachtingen die zij bij aanvang hadden of in de loop van de hulpverlening kregen deels uitgekomen. Bij sommigen zijn de verwachtingen die zij van tevoren hadden zelfs overtroffen:

"Ik heb mijn leven teruggekregen, ik ben mezelf weer geworden en leef voor mezelf."

"Ik heb mijn leven weer wat op orde. Ik voel me gelukkiger dan voorheen, en heb meer aandacht voor mezelf."

Versterking van eigenwaarde, vergroting van zelfvertrouwen en het leren om aandacht aan jezelf te besteden en te leven voor jezelf, worden als resultaat van de hulpverlening gezien. Daarnaast is voor veel meiden het op orde hebben van hun leven en het vinden van rust een belangrijk resultaat.

Sommige meiden geven ook aan dat zij concrete handvaten hebben gekregen om toe te passen in het dagelijks leven, voornamelijk met betrekking tot sociale omgang met anderen. Psychische klachten zoals depressies, stemmingswisselingen, angst- en paniekaanvallen zijn in het merendeel van de gevallen verdwenen. Alle zes de meiden die in de prostitutie hebben gewerkt, geven aan dat de hulpverlening heeft voorkomen dat zij teruggevallen zijn in de prostitutie:

“Het blijft vechten tegen de drang om terug te gaan, maar door de steun van mijn hulpverlener red ik het.”

Ondanks het feit dat verwachtingen grotendeels zijn uitgekomen, onderstrepen respondenten het belang van continuering van hulpverlening. Bij de meeste meiden overheerst de angst dat zij het nog niet zonder hulpverlening redden:

“Ik ben er nog lang niet. Het duurt zo lang, maar achteraf gezien heb ik al wel veel bereikt. Maar het blijft vallen en opstaan.”

Zij hebben een houvast nodig om te voorkomen dat ze terugvallen (hetzij in de prostitutie, hetzij in andere problemen). Hulpverlening biedt in dat geval steun en zekerheid. Ook geven meiden aan de behoefte te voelen om het verleden verder te verwerken:

“Het gaat nu goed, maar toch wil ik niet stoppen. Het kan opeens weer fout gaan als bijvoorbeeld mijn verleden weer boven komt, dan zie ik het niet meer zitten en moet ik daar over kunnen praten.”

Negen respondenten willen graag doorgaan met de hulpverlening die ze nu hebben. Een respondent is op zoek naar een ander soort hulpverlening. Momenteel krijgt zij hulp van het RIAGG, maar deze hulp is niet bevredigend voor haar. Een andere respondent zou graag frequenter hulp willen krijgen. Het hulpverleningsproject is qua afstand en tijd te ver weg voor haar, wat haar verhindert vaker een afspraak te maken.

Een meisje wil doorgaan met de hulp die ze nu heeft, maar is tevens op zoek naar een plek waar ze ervaringen kan delen met lotgenoten. Ten tijde van het interview heeft zij een gesprek gehad met een project specifiek gericht op risicomeisjes en meisjes met ervaringen in de prostitutie. Omdat zij uit een andere provincie komt dan waar het project gevestigd is, was het ten tijde van het interview echter nog niet duidelijk of zij daar terecht zou kunnen voor meer hulp.

5 Resultaten voorlichting

5.1 Ervaringen met voorlichting

Respondenten hebben over het algemeen weinig te maken gehad met voorlichting over (gedwongen) prostitutie. Vier van de tien respondenten hebben te maken gehad met directe voorlichting. Twee meiden zijn voorgelicht door hun hulpverlener over het fenomeen gedwongen prostitutie en de gevaren die ze liepen omdat ze veel met pooiers optrokken. Een respondent heeft zichzelf voorgelicht over gedwongen prostitutie middels het maken van een werkstuk over prostitutie op school en is tevens door de zedenpolitie voorgelicht. Het laatste meisje heeft tijdens haar werk als prostituee te maken gehad met voorlichting over geslachtsziektes en gedwongen prostitutie.

Twee andere meiden waren op de hoogte van het bestaan van gedwongen prostitutie en de gevaren van prostitutie middels vrienden of familie. Een van hen kreeg er bijvoorbeeld direct mee te maken toen haar zus in de gedwongen prostitutie terecht kwam.

Drie meiden die in de prostitutie hebben gewerkt, hadden voordat zij met prostitutie in aanraking kwamen nog nooit gehoord van gedwongen prostitutie. Twee van hen realiseerden zich pas achteraf in contacten met hulpverleners in welke situatie zij terechtgekomen waren:

“Pas heel laat drong de gelijkenis van mijn vriend met een pooier tot me door.”

“Ik heb nooit voorlichting gehad, ook niet in de periode dat ik werkte. Na het eerste gesprek met mijn huidige hulpverlener begon ik er pas over na te denken. Eigenlijk was ik op mijn zestiende al bekend met het fenomeen gedwongen prostitutie. Het is met mij gebeurd, maar dat besef ik nu pas.”

Een meisje was bekend met prostitutie en pooiers middels vrienden en een familielid, maar had niet in de gaten dat pooiers meisjes ook kunnen dwingen.

Twee ex-prostituees zijn in de periode dat ze werkten in aanraking gekomen met voorlichting over minderjarigen in de prostitutie. Een meisje via folders van Stichting de Rode Draad over geslachtsziektes en gedwongen prostitutie, de tweede respondent is via de zedenpolitie voorgelicht over gedwongen prostitutie.

5.2 Hoe is de voorlichting (of het gebrek daaraan) ervaren?

Vijf respondenten geven aan dat voorlichting hen had kunnen beschermen tegen de prostitutie of dat voorlichting heeft voorkomen dat zij in de prostitutie terecht zijn gekomen. Twee van deze meiden bevonden zich in een risicovol milieu en zijn over de gevaren hiervan voorgelicht door hun hulpverlener. Waarschuwingen voor de risico's die zij liepen en informatie over gedwongen prostitutie, heeft hen behoed voor de prostitutiewereld. Het feit dat zij op dat moment hulpverlening kregen en zij aan hun problemen konden werken heeft natuurlijk ook een grote invloed gehad daarop:

“Mijn hulpverlener waarschuwde me. Ze wist met welke vrienden ik omging. Haar raad heeft me misschien toch wel beschermd. Ze zei altijd: “Ik kan je alleen maar raad geven, maar het zou zonde zijn als er, na alles wat je hebt meegemaakt, nu toch wat met je zou gebeuren.”

De respondent die zich op school verdiept heeft in het onderwerp, is uiteindelijk wel in de prostitutie terechtgekomen. Wel is zij van mening dat voorlichting voorkomen heeft dat ze op een pooier verliefd werd en gedwongen tewerkgesteld zou worden.

Twee meiden geven aan dat voorlichting hen had kunnen beschermen tegen de prostitutie:

“Voorlichting had me waarschijnlijk wel geholpen. Ik kende de pooiers. Als ik had geweten dat ze je ook kunnen dwingen, dan had ik misschien wat meer uitgekeken, dan had ik de contacten met hen eerder verbroken. Tijdens het werk heb ik ook geen voorlichters gezien. Als zij er waren geweest en met me hadden gesproken, dan was ik misschien wel eerder weggegaan.”

De andere respondent geeft aan dat als zij van het fenomeen gehoord zou hebben, voordat zij met haar loverboy in aanraking kwam, ze eerder de signalen opgevangen zou hebben en waarschijnlijk eerder een punt achter die relatie gezet zou hebben:

“Ik dacht dat het mij nooit zou kunnen overkomen. Ik val niet op Marokkanen. Ik had het idee dat alleen Marokkanen zich met dit soort criminaliteit bezig hielden. Maar mijn loverboy was een Braziliaan.”

Ook de confrontatie met andere meiden werkzaam in de (gedwongen) prostitutie heeft respondenten beschermd of zou hen hebben kunnen beschermen:

“Ik kende een meisje die door haar vriend geprostitueerd werd. Haar manier van leven schokte me. Ze heeft me wakker geschud.”

“ Later kwam ik erachter dat een vriendin van mij gedwongen werd door haar vriend. Als ik het destijds geweten had, was ik niet zo naïef geweest. Dan had ik de signalen opgevangen van hoe hij haar behandelde, en die signalen ook in mijn relatie gezien. Ik denk dat dat voorkomen zou hebben dat ik zelf in een soortgelijke situatie belandde.”

De overige vijf respondenten zijn niet van mening dat voorlichting hen heeft geholpen of had kunnen helpen. Voor één meisje, wiens zus in de prostitutie werkte, was dat voldoende om zich te realiseren dat zij nooit in zulke situatie terecht wilde komen. Een andere respondent kwam zo onverwachts in de gedwongen prostitutie terecht dat zij het zich niet kan voorstellen dat voorlichting dit had kunnen voorkomen. De overige drie meiden geven aan dat zij zich al in zo'n risicovolle situatie bevonden dat niets had kunnen voorkomen dat ze in de prostitutie raakten, omdat ze toch niet wilden luisteren:

“Ik luisterde toch niet, mijn leven was al zulke rotzooi. Ik had geld nodig. Wel ben ik beïnvloed door een vriendin die hetzelfde werk deed. Als zij in een winkel had gewerkt, was ik misschien ook in een winkel gaan werken.”

“Ik was blind van verliefdheid. Iedereen waarschuwde me voor hem, maar ik zag en wilde het niet zien. Onder de meiden in het bordeel waren ook slachtoffers van gedwongen prostitutie. Maar niemand vertelde erover of liet blijken dat het verschrikkelijk was.”

Voor deze meiden was het eigenlijk al te laat. Zij liepen al zulk een risico, dat zij aangeven dat weinig dat had kunnen voorkomen. Maar één van hen geeft wel aan dat als er op een eerder tijdstip iets van hulp of voorlichting was geweest, zij misschien niet in die situatie terecht was gekomen:

“Het had misschien wel geholpen als ik eerder had gehoord van gedwongen prostitutie en het fenomeen loverboys, bijvoorbeeld op de middelbare school. Dan zou ik misschien eerder uit die relatie zijn gestapt. Nu ging alles zo snel.”

Twee meiden hebben voorlichting op straat gehad. Een meisje heeft daar echter niets meegedaan:

“Met de folders van de Rode Draad over gedwongen prostitutie en veilig vrijen deed ik niets. Ik had niet het gevoel dat ik ze nodig had. Ik werkte niet voor een pooier, werd niet gedwongen en had altijd beschermd seksueel contact.”

6 Resultaten politie en justitie

6.1 Ervaringen met politie en justitie

Zeven meiden hebben contact gehad met de politie. Bij alle respondenten betrof dit het doen van een melding of aangifte van aanranding, verkrachting, seksueel misbruik of gedwongen prostitutie. Tevens zijn vijf meiden die in de prostitutie hebben gewerkt tijdens hun werk in aanraking gekomen met de zedenpolitie. Bij drie meiden betrof dit echter controle van identiteitskaarten. Een meisje heeft contact gehad met de GBO (Groep Bijzondere Opdrachten), die haar heeft voorgelicht over mogelijkheden om uit de prostitutie te stappen en haar uiteindelijk hulp geboden heeft bij een vluchtpoging. Het laatste meisje kreeg geregeld bezoek van de zedenpolitie die kwam checken of alles in orde was en of ze hulp nodig had.

6.2 Hoe zijn de contacten met politie en justitie ervaren?

De reacties over de opvang en geboden hulp van de politie zijn verdeeld. Voor drie meiden was het doen van aangifte een moeilijke en negatieve ervaring. Een meisje werd het afgeraden om aangifte te doen van haar pooiers. Het zou volgens de politie alleen nut hebben indien zij met meerdere meiden aangifte zou doen. De kans dat de daders gepakt zouden worden en veroordeeld zouden worden, was anders te klein. Haar veiligheid kon vanwege eventuele wraakacties van pooiers niet gegarandeerd worden, waardoor zij heeft afgezien van het doen van aangifte. Hoe graag ze ook ziet dat de daders gestraft worden, de angst voor wraakacties van de pooiers maakt dat het niet waard. Deze respondent reageerde echter met ongeloof op het feit dat de politie verder niets voor haar kon betekenen. Ze heeft geen steun en hulp ervaren van de politie, terwijl ze behoefte had aan een goede doorverwijzing voor opvang en hulpverlening:

“Bij ieder misdrijf krijg je slachtofferhulp, maar ik niet.”

Een meisje kreeg bij een aangifte van een verkrachting te horen dat het haar eigen schuld was en dat ze uit de buurt van de verkrachters had moeten blijven. Hierdoor is haar vertrouwen in de politie verdwenen. Het is dan ook niet in haar opgekomen om aangifte te doen van haar pooiers:

“Na de aangifte van die verkrachting vertelden ze: ‘Je kende die mensen, je had er niet mee om moeten gaan.’ Met andere woorden: alsof ik ervoor gekozen heb en me niet verzet heb tegen de verkrachters. Daarna heb ik nooit meer contact gezocht met de politie. Ik vertrouw ze niet.”

De laatste respondent die niet tevreden is over de acties van de politie is van mening dat de politie haar niet voldoende steunde. Ze had het idee dat bij het doen van aangifte, de politie alleen maar geïnteresseerd was in de namen van de daders in plaats van in haar ervaringen:

“De politie wilde alleen maar namen hebben en leek zich niet voor mij als persoon te interesseren. Toen heb ik het maar afgeblazen. Ik durfde geen namen te geven en de politie kon mij geen bescherming bieden.”

Haar zaak is uiteindelijk geseponeerd en ze heeft afgezien van een sepotgesprek, omdat ze dan geen anonieme aangifte meer had kunnen doen. De politie heeft haar wel aangeboden dat ze de politie mag bellen, als zij iets voor haar kunnen betekenen. Hoewel de politie haar heeft doorverwezen naar een opvanghuis, is ze hier niet tevreden over:

“Nadat ik mijn verhaal bij een vertrouwenspersoon had gedaan, kreeg ik het advies om naar een crisiscentrum te gaan. Ze waren echter niet in staat mij daar te brengen vanwege de drukte op het bureau. Ik moest er zelf naar toe lopen. Ik was echter doodsbang dat mijn pooiers achter me aan zouden komen.”

Bij alle drie deze meiden leefde de angst voor wraak van de pooiers. Zij hadden er geen vertrouwen in dat de politie hen kon beschermen tegen de pooiers.

Drie meiden zijn tevreden over het doen van aangifte. Een van hen heeft eerder aangifte gedaan van een groepsverkrachting. Omdat deze aangifte zo moeilijk was geweest, heeft de politie haar geadviseerd niet voor een tweede keer aangifte te doen van seksueel misbruik door haar vader. Zij heeft dat advies ter harte genomen. Haar ervaringen met de politie heeft ze als positief ervaren:

“Het was een heel fijn contact. De politie wist waar ze het over had, het was een hele opluchting.”

Ook een andere respondent heeft positieve ervaringen met de politie en met het doen van aangifte. Zij werd hartelijk ontvangen en haar ouders en zus werden bij het contact betrokken. Zij is na de aangifte nog verschillende keren gebeld door de politie om te informeren hoe het met haar ging. Verder heeft zij een goede doorverwijzing voor opvang en hulpverlening gekregen. Als nadeel noemt zij dat haar dossier verschillende keren is doorgestuurd naar een ander bureau, en dat het proces van aangifte tot veroordeling van de dader te lang duurt. Ze wil het liefst zo snel mogelijk een punt achter haar verleden zetten. Zolang het proces echter nog bezig is, kan zij niets afsluiten. Verder zit het haar dwars dat ze maar niets hoort over de voortgang van het proces. Ze moet zelf bellen naar de politie om te vragen of de zaak al gevorderd is.

Vijf ex-prostituees hebben te maken gehad met de zedenpolitie. Twee respondenten hebben daar positieve ervaringen mee. Een meisje geeft aan dat de zedenpolitie haar gestimuleerd heeft te vluchten en haar uiteindelijk ook bij de vlucht geholpen heeft. Een ander meisje heeft een keer melding gemaakt van een pooier die haar bedreigde. Zij werd meteen doorverwezen naar slachtofferhulp. Anderen zijn minder enthousiast over het contact met de zedenpolitie:

"Ik was alleen maar bang voor de politie, omdat ze me konden oppakken voor minderjarigheid. En ik wilde alles behalve terechtkomen in de jeugdgevangenis, ik stond namelijk al onder toezicht."

7 Sociale omgeving

7.1 Reacties van de sociale omgeving

Respondenten hebben te maken gehad met verschillende reacties op hun ervaringen vanuit de omgeving. In het algemeen vinden respondenten het moeilijk om hun ervaringen met prostitutie aan familie en vrienden te vertellen. De meeste ouders hebben volgens de respondenten met begrip en steun gereageerd op de ervaringen. Bij andere meiden heeft het even geduurd voordat ouders het konden accepteren. Een meisje geeft aan dat haar vader inmiddels geaccepteerd heeft dat zij in de prostitutie heeft gewerkt, maar dat hij wel angst heeft dat zijn omgeving er alsnog achterkomt.

Drie meiden hebben hun ouders of een van hun ouders niet kunnen vertellen over de ervaringen met de prostitutie of risicosituaties waarin zij verkeerd hebben. Dit heeft te maken met de angst voor de reacties van ouders. Respondenten zijn bang dat ouders het niet kunnen of willen begrijpen, of dat ze hun ouders heel veel pijn doen door het te vertellen:

“Ze hebben al genoeg problemen met mij gehad, ik ben nu volwassen, ik moet het zelf kunnen verwerken. Misschien dat ik het later wel kan vertellen. Ik vind het wel erg pijnlijk dat ik het niet durf te vertellen, maar het kan niet anders.”

Respondenten geven aan dat goede vrienden positief hebben gereageerd op de ervaringen. Maar bijna allen hebben ook ervaringen met vrienden die het niet willen accepteren:

“Mijn vrienden hebben me links laten liggen. Ze waren bang dat als ze met me zouden optrekken, hen ook iets zou kunnen gebeuren.”

“Sommige vrienden geven mij de schuld, ze roddelen er over. Ze geven me het gevoel dat ik zelf beter had moeten opletten.”

Sommige meiden hebben naar aanleiding van negatieve reacties dan ook wat meer afstand genomen van bepaalde familieleden en vrienden.

De meiden die een partner hebben, hebben allen hun verhaal kunnen vertellen aan hun partner. De acceptatie en de steun van hun partner zijn van groot belang. Een aantal meiden geeft echter ook aan dat het moeilijk is om een nieuwe liefdesrelatie op te bouwen en iemand te leren vertrouwen.

Ook buitenstaanders die ervan af weten lijken een beetje neerbuigend te reageren. Sommige meiden geven aan dat er over hen geroddeld wordt. Ze voelen zich alsof ze erop aangekeken worden en dat het hun eigen schuld was. Een meisje heeft haar verhaal gedaan op televisie. Naar aanleiding van de uitzending heeft zij positieve reacties gehad van mensen die haar herkenden.

7.2 Opbouw nieuw leven

Na afsluiting van ‘het leven’, proberen veel meiden een nieuw leven op te bouwen. Ze proberen het gewone leven weer op te pakken middels het zoeken van werk of het starten van een opleiding. Dit is geen gemakkelijke opgave. Het is moeilijk om weer nieuwe sociale contacten te maken en aansluiting bij mensen te vinden. Veelal zijn de meiden verhuisd naar een andere omgeving. In deze omgeving weten mensen niet van hun verleden. Enerzijds is dat prettig, maar anderzijds maakt dat de opbouw van een nieuw leven ook moeilijk. Het achterhouden van het verleden, voelt als het meedragen van een geheim:

“Het is moeilijk om om te gaan met mensen zonder je verleden te kunnen vertellen.”

Meiden hebben de behoefte om te vertellen over hun verleden, maar ze houden hun verhaal vaak voor zich uit angst voor afwijzing:

“Nieuwe vrienden laten me na twee of drie weken barsten als ze erachter komen dat ik in de prostitutie heb gezeten.”

Het opbouwen van een nieuw leven wordt bemoeilijkt door het wantrouwen dat respondenten hebben naar mensen. Ze hebben moeite om mensen met goede en kwade bedoelingen van elkaar te onderscheiden en hebben het gevoel dat ze altijd op hun hoede moeten zijn.

De meiden die intensief contact hadden met de prostitutiewereld, hetzij omdat zij erin gewerkt hebben, hetzij middels pooiervrienden, geven allemaal aan dat zij het wereldje de rug hebben toegekeerd. Contact onderhouden met de meiden die nog werken houdt namelijk een risico in voor terugval.

Voor een aantal meiden die in de prostitutie hebben gewerkt, is het vaak moeilijk om te gaan met geld. Zij zijn een leven met veel geld, uitgaan en luxe gewend. Nu moeten zij rondkomen met veel minder geld. De gedachte dat één nacht zelfstandig werken een half maandsalaris oplevert, kan dan heel verleidelijk zijn.

Voor twee meisjes heeft religie, het geloof in een God, bijgedragen aan de opbouw van een nieuw leven en de verwerking van het verleden. Het geloof geeft hen steun, hoop en vertrouwen dat zij op de goede weg zijn.

8 Aanbevelingen van respondenten

Uit de verschillende interviews komen de volgende behoeften en aanbevelingen van respondenten naar voren als het gaat om het verbeteren van voorlichting, hulpverlening en contacten met politie en justitie voor risicomeiden en prostitutie praktiserende meiden. Wat waren hun behoeften en wat heeft hen geholpen om uit de prostitutie te gaan of er tegen beschermd te worden? Wat hebben respondenten gemist en welke knelpunten zijn zij tegengekomen in de hulpverlening, voorlichting en contacten met politie en justitie? Deze aanbevelingen zien de respondenten tevens als mogelijke oplossingen om andere risicomeiden in Nederland te beschermen tegen seksuele uitbuiting en praktiserende meiden uit de prostitutie te helpen.

8.1 Hulpverlening

Naar aanleiding van de ervaringen van de respondenten met hulpverlening, kunnen belangrijke behoeften en aanbevelingen van deze meiden beschreven worden. Deze behoeften en aanbevelingen zullen hieronder in drie categorieën besproken worden, namelijk de inhoud van de hulpverlening, het gedrag van de hulpverlener en praktische zaken.

8.1.1 Inhoud hulpverlening

Je verhaal kwijt kunnen

Veel meiden geven aan behoefte te hebben aan een plek waar ze hun verhaal kwijt kunnen. Zowel het verhaal over hun verleden, als dagelijkse ervaringen die zij meemaken. Ze hebben iemand nodig die naar hen luistert. Iemand waar ze hun twijfels, angsten en vragen aan kunnen voorleggen, die hun raad kan geven en hen helpt om dingen een plek te geven en te verwerken:

“Mijn hulpverlener luistert wel tig keer naar hetzelfde verhaal. En ze laat het me keer op keer weer vertellen, net zolang totdat ik er voldoende over heb gesproken.”

“Bij die therapeut had ik het gevoel dat ik moest praten. Hier is het veel vrijer, we beginnen meestal over wat ik heb meegemaakt deze week. Hier kan ik spuien.”

Het is echter wel belangrijk dat de hulpverlener reageert op datgene dat het meisje vertelt en dat de hulpverlener haar verder kan helpen met haar problemen:

“Ze boden me geen oplossingen. De volgende keer kon ik weer precies hetzelfde verhaal doen. Ik voelde wel even een opluchting, maar het kwam toch weer terug.”

Hulpverleners moeten het verhaal van hun cliënt kennen en onthouden. Zij moeten op bepaalde onderwerpen terugkomen en op die manier meiden sturen in het verwerken van bepaalde onderwerpen. Het wordt gezien als desinteresse van de hulpverlener indien deze zich de besproken onderwerpen niet meer herinnert:

“De hulpverleners zijn persoonlijk bij je betrokken. Ze weten wat bij je leeft, wat eraan vooraf gegaan is. Ze kennen mijn verhaal.”

“Voor aanvang van gesprek moest mijn hulpverlener nog snel even mijn dossier inkijken om te weten wie zij tegenover zich had zitten.”

Concrete hulp bij het zoeken naar huisvesting, werk/opleiding en financiële begeleiding

Respondenten worden in het dagelijks leven nog steeds geconfronteerd met hun verleden. Omgang met partners, vrienden, ouders, school en geld, blijft voor sommigen een moeilijke opgave. Met huiswerk en praktische oefeningen bieden hulpverleners concrete handvaten om dagelijkse problemen het hoofd te bieden:

“Ik leer dingen die ik in het dagelijkse leven kan toepassen. Laatst heb ik een telefoongesprek geoefend om een urgentie voor de woningbouw te regelen.”

Ook waarderen veel respondenten het krijgen van concrete hulp als hulp bij het zoeken naar huisvesting, financiële begeleiding, begeleiding bij het op kamers wonen en hulp bij het afmaken of starten van een (nieuwe) opleiding of het vinden van werk:

“Instanties nemen me niet serieus als ik zelfstandig contact opneem. Als er een hulpverleningsinstantie aan verbonden is, is het veel makkelijker.”

Respondenten geven aan dat het hebben van een vaste woonplek onontbeerlijk is voor een goede terugkeer naar het “gewone” leven. Het ontbreken hiervan of het hebben van tijdelijke woonruimte, creëert grote onzekerheden bij deze meiden. Hulp vanuit hulpverleningsinstanties bij het zoeken naar een woonruimte ervaren de respondenten van groot belang. Bijvoorbeeld in de vorm van het oefenen van telefoongesprekken of het afgeven van een woningurgentieverklaring. Het is voor sommige meiden ook goed begeleiding te krijgen bij het zelfstandig wonen, zoals kamerbegeleiding. Meiden die met prostitutie geld hebben verdiend, zijn gewend geraakt aan een uitbundig uitgavenpatroon. Zij geven aan dat het moeilijk is om rond te komen met minder geld zodra zij uit de prostitutie zijn gekomen. Het is daarom belangrijk deze meiden ook begeleiding te bieden bij het omgaan met geld.

Veel meiden hebben vanwege alles wat zij hebben meegemaakt, hun school vroegtijdig beëindigd. Zij hebben hulp nodig bij het starten of afmaken van een opleiding, of bij het zoeken naar een baan:

“De coördinator bij mij op school heeft me na die ervaring geholpen de Sociale Dienst ervan te overtuigen dat het belangrijk voor mij was om door te gaan met school. Dankzij haar ben ik toen weer teruggegaan naar school.”

“Mijn hulpverlener heeft contact opgenomen met de ARBO dienst toen ik overspannen was en geregeld dat ik in de ziektewet kon.”

Verwerking van en inzicht krijgen in het verleden

Een aantal meiden ziet verwerking van het verleden als een van de belangrijkste doelen van de hulp. Zij zien een duidelijke relatie tussen hun traumatische ervaringen uit het verleden en de prostitutie. Het is dan ook nodig volgens de respondenten om in de hulpverlening een relatie hiertussen te leggen en het verleden bespreekbaar te maken:

“Door het inzicht dat ik kreeg in mijn verleden, was het makkelijker om te stoppen met de prostitutie. Alle meiden hebben problemen met seksualiteit, met wat ze in het verleden hebben meegemaakt. Ik dacht dat dat bij mij niet zo was, dacht voor mezelf te werken. Door met mijn hulpverlener te praten over het verleden ontdekte ik dat ik ook vanwege mijn verleden werkte. Pas toen kon ik definitief stoppen.”

Een hulpverlener moet de geschiedenis van een meisje kennen en indien daar behoefte aan is, moet een meisje haar verhaal kunnen vertellen. Meiden voelen angst om te praten over hun verleden. Dit heeft te maken met gevoelens van wantrouwen naar de hulpverlener, maar ook met de angst om in te storten, de pijn niet aan te kunnen. Het neemt dan ook enige tijd in beslag voordat een meisje daadwerkelijk over haar verleden gaat vertellen. Daarbij moet er vanuit de hulpverlener aandacht zijn voor de grenzen van de respondent. Ze moet eraan toe zijn om over haar ervaringen te vertellen en mag niet gedwongen worden dit te doen. Zij moet kunnen aangeven wanneer ze wil vertellen, of wanneer het haar te veel wordt en ze het onderwerp (voorlopig) wil laten rusten. Geduld vanuit de hulpverlener is hierbij van belang:

“Als ik niet over mijn gevoel wil praten, dan hoeft het ook niet.”

“Ik heb geen vertrouwen om er met anderen over te praten. Wel met mijn hulpverlener, maar het moet uit mezelf komen. Ze dwingt me niet. Ik heb er niets aan om weer van slag te raken door het te moeten vertellen.”

“Het is belangrijk dat de hulpverlener niet rechtstreeks vraagt naar het verleden, maar dat ze stuurt totdat je zelf de behoefte voelt te praten.”

Contact lotgenoten

Het in contact komen en uitwisselen van ervaringen met lotgenoten wordt door vele meiden gezien als waardevol. Het hebben van lotgenoten is belangrijk voor het vinden van steun en (h)erkenning:

“Contact met lotgenoten geeft je het gevoel dat iemand je echt begrijpt, dat je niet de enige bent met die gevoelens. Het betekent verwerking. Met lotgenoten vertel je dingen makkelijker, je herkent dingen in elkaar, het contact loopt makkelijker.”

“Ik schaamde me voor mijn ervaringen, ik dacht dat ik de enige was. Maar in het opvanghuis gingen we gezellige dingen doen met de andere meiden en spraken we over onze ervaringen. Dat geeft je meer zekerheid, je voelt je minder alleen, je voelt je sterker.”

“Uiteindelijk zijn de bewoners het meest behulpzaam geweest, door me te steunen en een luisterend oor te bieden.”

De beste manier om dit te bewerkstelligen is middels het oprichten van praatgroepen met lotgenoten. De mogelijkheid om lotgenoten te treffen is echter weinig voorhanden. Slechts twee meiden hebben de mogelijkheid om eens in de twee weken met lotgenoten samen te komen, Andere meiden geven aan dat zij dat zouden willen, maar niet kunnen krijgen:

“Er zouden speciale bijeenkomsten waar jongeren naar toe kunnen, zowel nationaal als internationaal, georganiseerd moeten worden. Op die manier kunnen we ervaringen, gevoelens en gedachten uit wisselen en delen met elkaar middels workshops en discussies. Tussendoor moeten er dan ook leuke activiteiten ter afleiding zijn. Je kunt bepaalde onderwerpen aansnijden en informatie verstrekken, en jongeren moeten de vrijheid hebben daar al dan niet op in te gaan.”

Bij het oprichten van een lotgenotengroep, is het belangrijk aandacht te besteden aan het vertrouwen binnen een groep:

“De groep is fijn. We doen gezellige dingen, we hoeven niet te vertellen over onze ervaringen, het is veilig.”

“Een groep kan steun bieden door te zien wat anderen hebben bereikt. Het is moeilijk om een groep met Marokkaanse meiden te vormen. Ik vraag me af of het mogelijk is vertrouwen in anderen te krijgen; er heerst een grote angst voor roddels. Meiden moeten in dezelfde situatie zitten, dat schept vertrouwen.”

Opvang

Eerste (crisis)opvang wanneer een meisje de prostitutiewereld achter zich laat, of wanneer zij bijvoorbeeld is weggelopen van huis, is van essentieel belang om te voorkomen dat iemand alsnog of nogmaals in de prostitutie belandt:

“Na een heftige tijd te hebben meegemaakt in de prostitutie heb je behoefte aan rust. Het is belangrijk een goede plek te hebben, waar je ook echt tot rust kan komen.”

“Het meisje is afhankelijk van haar pooier, ze heeft vaak niemand anders, alleen hem. Het is belangrijk dat ze uit zijn buurt blijft, bijvoorbeeld middels een opvanghuis of een wegloophuis.”

Sommige meiden geven aan dat een opvanghuis voor hen geen goede plek is om te verblijven:

“Het opvangcentrum was mijn enige uitweg. Maar dat was geen goede omgeving voor mij, ik kon er de rust niet vinden.”

“Bij de opvang maakte ik alleen maar slechte vrienden, waardoor ik nog verder van huis was.”

“Ik ben veel te zelfstandig om in een opvanghuis te wonen, waar ik met iedereen rekening moet houden en waar alles voor me gedaan wordt.”

Bij (crisis)opvang is het dus belangrijk dat rekening wordt gehouden met de behoefte aan privacy en rust van een meisje. Ook moet er in een opvanghuis voldoende begeleiding zijn voor jongeren zodat ze echt van de straat worden gehouden en elkaar niet gaan meetrekken in hun problemen.

Begeleiding bij terugkeer maatschappij

Om de kans op terugval in de prostitutie te verkleinen, is het nodig dat de hulpverlening aandacht besteedt aan de terugkeer in het ‘gewone leven’:

“Ik heb geen goede begeleiding gehad toen ik de inrichting moest verlaten en terug moest naar het gewone leven. De hulpverleners daar vonden dat ik er klaar voor was, maar ik was nog lang niet klaar. Ik kreeg toen een uur in de week begeleiding, maar dat was niet voldoende voor mij.”

“Er moet aandacht komen voor de terugval. Het prostitutieleven is moeilijk los te laten. Je hebt begeleiding nodig bij je terugkeer in het gewone leven.”

8.1.2 Gedrag hulpverlener

Aandacht, luisteren en er zijn voor iemand

Voor bijna alle respondenten is het krijgen van oprechte aandacht van een hulpverlener belangrijk. Een hulpverlener moet goed luisteren naar een cliënt, er echt voor haar zijn. Het wordt bijvoorbeeld gewaardeerd als een hulpverlener na lange afwezigheid van een meisje, haar belt om te vragen hoe het met haar gaat:

“Een keer is het gebeurd dat ik na een heftig gesprek niet meer terug durfde te komen. Mijn hulpverleenster heeft mij toen gebeld om te vragen hoe het met me ging en om te zeggen dat ze hoopte dat ik weer terugkwam. Ik durfde eigenlijk niet meer, maar door dat telefoontje ben ik weer gegaan. Op dat moment wist ik dat ze er echt voor mij was.”

“Als ze vragen naar datgene wat je hebt meegemaakt, geven ze je het gevoel dat ze echt aandacht voor je hebben, en tijd en interesse hebben in je verhaal.”

Ervaringsdeskundigheid

Een duidelijk punt dat naar voren komt is de gewenstheid van ervaringsdeskundigheid van een hulpverlener. Een hulpverlener moet kennis hebben van de werking van trauma en de prostitutiewereld kennen, weten hoe het is om prostituee te zijn. Daarvoor hoeft de hulpverlener niet zelf in de prostitutie gewerkt te hebben, maar zij moet de wereld wel begrijpen:

“Het is bij mijn huidige hulpverlener makkelijker om te praten over nare seksuele ervaringen, ik kan alles bij de naam noemen en hoef me niet te schamen. Zij weet ervan, ze begrijpt me.”

“Ze begrijpt me, daarom kan ik het vertellen. Ik hoef veel dingen niet uit te leggen, ze weet precies hoe en wat. Hulpverleners moeten een beetje hetzelfde hebben meegemaakt. Ze moeten niet te theoretisch, niet te professioneel overkomen. Een hulpverlener moet als een soort vriendin zijn.”

“Ervaringsdeskundige hulpverleners weten hoe ze het zelf graag zouden willen of gewild hebben. Op die manier kun je anderen dan ook helpen. Je voelt aan wat de ander nodig heeft.”

Respondenten hekelen daarentegen de theoretische benaderingen van veel hulpverleners. Zij vergaren hun kennis uit een boek, maar begrijpen niet wat de cliënt zegt of heeft doorgemaakt:

“Ze begrijpt me niet, ze heeft haar kennis uit de boeken.”

“Ze weet wat me bezighoudt, ze luistert, maar ze begrijpt me niet. Ze weet niet hoe het prostitutiewereldje in elkaar steekt.”

Een respondent wijst op het gevaar dat ervaringen van cliënten te dichtbij kunnen komen, als de ervaringsdeskundige hulpverlener niet goed hiermee weet om te gaan:

“De hulpverlener moet haar eigen ervaringen wel verwerkt hebben, ze moet er mee weten om te gaan.”

Hulpverleners zouden training moeten krijgen over de specifieke onderwerpen als traumaverwerking en prostitutie.

Vertrouwen en veiligheid

Respondenten hebben vaak te maken gehad met traumatische ervaringen. Inherent hieraan is de onveiligheid die zij in vele situaties hebben gekend. Voor hen is het dan ook niet vanzelfsprekend een hulpverlener op voorhand te vertrouwen. De negatieve ervaringen van meiden in het verleden met andere hulpverleningsinstanties, spelen hierbij ook een rol. Bij sommige van de meiden heerst de gedachte dat geen enkele hulpverlener te vertrouwen is:

“Ik wantrouwe hulpverleners, ze hebben nooit iets goeds voor me gedaan.”

Zolang er geen vertrouwen en veiligheid zijn, zal een cliënt niet aan haar problemen kunnen werken. Vertrouwen naar de hulpverlener moet echter groeien:

“Na een paar maanden begon ik los te komen. Ik begon het leuk te vinden, ik zag dat de gesprekken werkten. Ik wist dat ze er voor mij was.”

Persoonlijke benadering

De meeste meiden vinden een persoonlijke benadering prettiger dan een zakelijke benadering. Zij voelen zich hierdoor meer op hun gemak en voelen zich vrijer om te praten:

“Het was mijn eerste ervaring. Ik vond het eng om te praten. Er hingen certificaten aan de muur en er heerste en beladen sfeer. Er was een letterlijke en een figuurlijke afstand. Ik kon niet vrijuit praten.”

“Ik voelde me niet op mijn gemak. Het was zo zakelijk. Je zit tegenover elkaar, je hebt het gevoel dat je ja en amen moet zeggen en ze luisteren toch niet.”

“Ze zien me als een persoon, en niet als een nummer zoals in de psychiatrie.”

“Hier voel ik me lekker, het moet sfeer hebben, dan durf je ook 100% te vertellen.”

Een onpersoonlijke benadering werkt ook niet bevorderlijk voor het vertrouwen:

“De hulpverlening was zo onpersoonlijk, er werden aantekeningen gemaakt. Daarom wilde ik ook geen andere hulpverlening meer. Ik vertrouwde ze niet meer.”

De sfeer van de locatie waar de hulpverlening gegeven wordt heeft een grote invloed. Cliënten maken een tweedeling tussen:

“...een persoonlijke huiskamer met een gezellige en warme sfeer, waar gerookt mag worden, koffie gedronken mag worden, waar het thuis is...”

en een:

“...zakelijk, kil klein kamertje met een letterlijke en figuurlijke afstand tussen hulpverlener en cliënt.”

Meiden kunnen het niet waarderen als er iemand tegenover hen zit met een notitieblok op schoot waar de hulpverlener continue aantekeningen in maakt. Zij krijgen hierdoor het gevoel dat alles wat zij zeggen in een grote file komt, die bij een volgende afspraak snel weer even doorgenomen wordt om te kijken wie er tegenover de hulpverlener zit.

Krijgen van bevestiging

Verschillende respondenten geven aan dat zij het prettig vinden wanneer hulpverleners bevestigen dat zij een zware en moeilijke periode achter de rug hebben, en aangeven hoe knap het is dat zij hieruit zijn gekomen:

“Het was fijn de erkenning van mij als persoon te voelen, maar ook de bevestiging te krijgen dat het leven in de gewone maatschappij zwaar is.”

“Mijn hulpverlener vindt het knap dat ik eruit ben gekomen, dat ik verder ben gegaan als “normaal” meisje. Daar ben ik trots op.”

Voor de respondenten betekent dit dat zij verdriet en pijn mogen hebben, en het laat hen zien dat de hulpverlener hen steunt. Daarnaast geeft het moed om door te gaan met het verwerken van het verleden.

“Ze heeft me geholpen om door te gaan, omdat ze in mij geloofde.”

“De hulpverlener helpt me, zij herinnert me aan mijn vooruitgang.”

Serius genomen worden

Enkele geïnterviewden geven aan dat zij het belangrijk vinden serieus genomen te worden door de hulpverlener. Hulpverleners moeten naar hen luisteren, en hun verhaal en klachten serieus nemen:

“Het is belangrijk serieus genomen te worden met de gevoelens waar je mee worstelt.”

Enkele respondenten geven aan niet serieus genomen te zijn door hulpverleners:

“Ik wilde dood, ik kon er niet meer tegen. Maar zij namen me niet serieus. Pas toen ik na een poging bijkwam in het ziekenhuis, werd het onderwerp van zelfmoord bespreekbaar.”

8.1.3 Praktische zaken

Meer hulpverlening- en opvangmogelijkheden voor risicomeiden en meiden werkzaam in de gedwongen prostitutie

De meeste respondenten geven aan dat hulpverlening en opvang van groot belang is. Zowel ter preventie van seksuele uitbuiting als voor meiden die al in de prostitutie zitten. Bijvoorbeeld om de stap uit de prostitutie te kunnen maken en om terugval te voorkomen.

Volgens de respondenten zijn er niet voldoende hulpverleningsmogelijkheden voor risicomeiden en meiden werkzaam in de prostitutie:

“Als ik wist van meer organisaties, dan zou ik daarmee contact opnemen, maar waar kan ik heen?”

“Ik wilde vluchten uit de prostitutie. Ik wist alleen niet waar naar toe. Ik had geen plek waar ik heen kon als ik zou vluchten. Dus bleef ik maar waar ik was.”

Er moeten volgens de respondenten dan ook meer mogelijkheden voor opvang en hulpverlening komen. In ieder stad zou een opvangmogelijkheid aanwezig moeten zijn en een hulpverlenings-Instantie speciaal gericht op deze groep meiden:

“In elke grote stad moet hulp zijn. Je kunt voor alles hulp krijgen, maar voor prostitutie is er niet zoveel. En er zijn zoveel meiden die erin zitten en eruit willen. Misschien is het een idee om een kliniek te openen, speciaal voor seksueel uitgebuite jongeren?”

De hulp moet afgestemd worden op de behoeftes en de hulpvraag van de cliënt. Meiden moeten zelf kunnen aangeven wat ze nodig hebben en de hulpverlening moet daarop aansluiten:

“De hulpverlening moet aangepast worden op ieder individu. Men moet niet kijken of je past tussen datgene wat ze aanbieden.”

Vrijheid

Gevoelens van vrijheid in hulpverlening worden door respondenten zeer gewaardeerd. Onder deze vrijheid vallen verschillende aspecten. Allereerst is dat de mogelijkheid om afspraken te verzetten of af te zeggen. Vooral in de beginperiode van een hulpverleningscontact wil een meisje zich niet gedwongen voelen te komen. Doordat een meisje het heft in eigen handen houdt, zelf kan en mag bepalen wanneer ze op gesprek komt, groeit het vertrouwen naar de hulpverlener. Als een hulpverlener de weg voor het meisje gaat bepalen, zal zij het snel laten afweten:

“Ik kwam vaak niet opdagen. Toen maakten we de afspraak dat als ik behoefte had te praten ik zou bellen om een afspraak te maken. Nu gaat het veel beter.”

Daarnaast is het voor een meisje belangrijk te weten dat zij altijd welkom is. Dat zij altijd kan bellen voor een afspraak. Meiden realiseren zich dat hulpverleners heus niet iedere minuut van de dag de tijd hebben voor haar, maar zelfs het inspreken van een antwoordapparaat kan voor sommige meiden verlichting bieden in tijden dat zij een gesprek wensen:

“Ik kan haar altijd bellen, zelfs ‘s nachts, want dan spreek ik gewoon het antwoordapparaat in.”

Een ander meisje die geeft aan dat zij graag een hulpverleningsinstantie zou hebben waar zij terecht kan op momenten dat zij er behoefte aan heeft:

“Er zou een 24-uursdienst per telefoon moeten zijn, gratis, om te kunnen bellen met iemand om je verhaal te doen, te vragen of die persoon langskomt. Dan kun je over je problemen praten wanneer jij wilt en kunt. Op een afspraak weet je namelijk niet of je wel zin hebt om te praten op dat moment.”

Snel bieden van hulp

Sommige respondenten hebben te maken gehad met een wachtlijst alvorens zij hulp kregen. Dit ervaren de respondenten als zeer frustrerend:

“Toen ik 23 werd, moest ik opeens van jeugd naar volwassenenzorg. Dat betekende een nieuwe intake, en daarna werd ik op de wachtlijst gezet. Ik zat nog midden in een behandeling!”

“Het duurde me te lang. Ik had op dat moment hulp nodig, anders wist ik niet meer wat ik mezelf of anderen zou aandoen. Je denkt dat je niet belangrijk genoeg bent voor hen.”

“Ik had behoefte aan directe hulp om er in details over te kunnen praten. Nu zijn er zoveel zwarte vlekken.”

Wachlijsten mogen dus niet lang zijn, hulpverleners moeten snel voor iemand klaar staan. Ook de intake bij een nieuwe hulpverlener moet snel en beknopt zijn, zodat snel met de hulpverlening gestart kan worden. Een meisje geeft aan dat zij er tegen op ziet naar een nieuwe hulpverlener te gaan, omdat ze dan weer een intake krijgt en haar verhaal weer opnieuw moet vertellen.

Gespreksduur

Voor sommige respondenten is het belangrijk dat zij hun verhaal af kunnen maken binnen een gesprek. Zij vinden het vervelend, ook al begrijpen ze het wel, als ze hun verhaal in een keer moeten stoppen. Ook vinden ze het vervelend als een hulpverlener continue op de klok kijkt om te kijken hoe lang ze nog hebben:

“Een uur is veel te weinig. Het is fijn als er de mogelijkheid is tot uitloop van het gesprek.”

Bereikbaarheid

De centrale bereikbaarheid van een instantie is belangrijk. Zo zijn er twee meiden die door de afstand niet toe komen aan hulpverlening:

“Ik heb nu gevonden waar ik naar op zoek ben (lotgenoten en begrip), maar het is niet in mijn provincie, en dus kan ik er waarschijnlijk ook geen gebruik van maken.”

8.2 Voorlichting

Alle respondenten zijn het er over eens dat voorlichting kan beschermen tegen gedwongen prostitutie. De meiden geven allerlei ideeën om voorlichting te geven. Deze ideeën variëren van informatiefolders en boekjes, tot tv commercials, tot freecards. Dit materiaal moet verspreid worden onder jongeren op bijvoorbeeld middelbare scholen en uitgaansgelegenheden, maar ook in de rosse buurt. Vooral het geven van directe voorlichting wordt als een effectief preventiemiddel gezien. Het aanspreken van meiden heeft als voordeel dat de informatie blijft hangen bij meisjes, dat eventuele risicomeisjes opgemerkt kunnen worden, en dat meiden ook vragen kunnen stellen.

Wel geven meiden aan dat preventie moeilijk is, vooral als iemand al in het circuit beland is:

“Als je niet wilt stoppen helpt niets je om uit de prostitutie te geraken. Iemand maakt keuzes, je komt niet vanzelf in de prostitutie. Iemand die niet echt wil stoppen, die niet echt naar zichzelf durft en wil kijken, kan niet geholpen worden.”

“Als het meisje niet wil luisteren, niet anders wil, dan heeft het geen zin. Het gaat erom of ze geholpen wil worden en jouw woorden wil aannemen.”

“De meiden zijn blind en doen alles voor die vent. Je moet als prostituee of risicomeisje klaar zijn voor de voorlichting, anders wil je het niet horen, zie je de gevaren niet.”

Voorlichting moet aan een aantal voorwaarden voldoen, wil deze ook echt effect hebben volgens de respondenten. Hieronder worden de aanbevelingen vanuit respondenten beschreven.

Voorlichting op jonge leeftijd

Meiden moeten op jonge leeftijd, voordat ze in aanraking komen met loverboys, voorgelicht worden over en bewust gemaakt worden van gedwongen prostitutie. Dit kan voorkomen dat zij ook daadwerkelijk in een risicosituatie terechtkomen. De ideale leeftijd voor voorlichting wordt geschat op 12 tot 16 jaar. Dan gaan meiden zich interesseren voor jongens, krijgen vaak hun eerste vriendje en gaan dan ook risico lopen.

Voorlichting op middelbare scholen en plekken waar jongeren samenkomen

Het beste kan deze voorlichting gegeven worden op de middelbare school. Het kan dan ingepast worden in een bepaald lesuur, bijvoorbeeld maatschappijleer of bij seksuele voorlichting. Meiden zullen er dan met elkaar over praten en de informatie zal blijven hangen. Op die manier kunnen eventuele problemen naar boven komen en gesignaleerd worden. Het ronselen door loverboys gebeurt namelijk ook vaak op scholen.

Naast voorlichting op middelbare scholen, raden meiden het ook aan om voorlichting te geven op andere plekken waar jongeren komen, zoals buurthuizen en kroegen. Dit is vooral belangrijk voor meisjes die bijvoorbeeld spijbelen van school en dus niet bereikt kunnen worden via school:

“Je moet naar buurthuizen, daar zijn vaak al risicomeiden, die bijvoorbeeld van school wegblijven en iets anders willen. Deze meiden lopen risico.”

“Je moet iets leuks organiseren voor de jeugd, iets waar ze op af komen. Dan kun je ze voorlichten en hopen dat ze er iets van oppikken.”

Voorlichting over het proces van ‘gewoon’ meisje naar prostituee en risicofactoren

Jonge meiden moeten bekend raken met de toeloop naar prostitutie en risicofactoren. Je moet ze waarschuwen voor de tactieken die loverboys toepassen. Welke fasen doorloopt een meisje met een loverboy, alvorens hij haar in de prostitutie dwingt? Je moet ze voorlichten over relaties en over het concept ‘houden van’:

“Als iemand je voor zich laat werken, dan kan hij nooit van je houden.”

“Je moet ze vertellen over de geraffineerde werkwijze van jongens. Dat je het in eerste instantie niet ziet, niet wilt zien, dat iedereen leuke cadeautjes wil hebben. Dat je denkt dat het je niet kan overkomen, maar dat het iedereen kan overkomen.”

Voorlichting over het prostitutieleven

Veel meiden idealiseren de wereld van de prostitutie. Zij zien alleen de goede kanten van het verhaal: het gemakkelijk te verdienen geld, de glitter en glamour, het nachtleven, de vrijheid. Dit is echter maar een klein gedeelte van de werkelijkheid. Er is dan ook voorlichting nodig over de negatieve kanten van de prostitutie zoals dwang, pooiers en mannen die slechte bedoelingen kunnen hebben. Meiden moeten gewezen worden op de nare consequenties van het prostitutieleven. Niet alleen de gevaren van AIDS en zwangerschappen, maar ook het kwijtraken van vrienden en het opbouwen van schulden.

“Het werken is niet het probleem, maar wel de wereld van het liegen, drugs en alcohol, het verlies van zelfrespect. De wereld wordt echter als iets moois en fascinerends gepresenteerd.”

“Het wereldje van de kick en het geld spelen een rol, dat trekt de meiden. En dat moet je ze duidelijk maken.”

Er moet dus een werkelijker beeld geschetst worden van de prostitutiewereld om te voorkomen dat meisjes verleid worden tot werken in de prostitutie.

Voorlichting door ervaringsdeskundigen

Voorlichting moet gegeven worden door meiden die zelf in de prostitutie hebben gezeten. Meiden die het zelf hebben meegemaakt kunnen met een bepaalde emotie, uit eigen ervaring vertellen. Ze kunnen vertellen over hoe het voelde, over de werkelijkheid van de prostitutiewereld en over hoe je als prostituee behandeld wordt:

“Een voorlichter moet ervaringsdeskundig zijn, dan pas komt het dichtbij en ga je erover nadenken. Als een leraar het doet lijkt het net alsof hij een boekje gelezen heeft.”

Ook om meiden die al in de prostitutie werken te bereiken is het belangrijk een ervaringsdeskundige in te zetten:

“Je kunt meiden alleen bereiken als je op dezelfde hoogte zit (als prostituee in het veld) met hen. Zij moeten zich op één lijn met jou voelen. Anders kun je niets doen.”

Voorlichting over het zetten van de stap uit de prostitutie

Ook is het belangrijk meiden die al in de prostitutie zitten voor te lichten over hoe eruit te komen. Het is een moeilijke stap om uit de prostitutie te gaan, maar daarna, bij de opbouw van een nieuw leven wordt het alleen maar moeilijker. De kans op terugval is niet gering. Daarom is goede voorlichting nodig en hulpverlening over de fase na de prostitutie:

“Er moet vooral ook voorlichting en begeleiding gegeven worden over het leven na de prostitutie, hoe eruit te komen en preventie van terugval, anders haal je het niet.”

Voorlichting door straatwerkers

Straatwerkers lijken een belangrijke rol te kunnen spelen in het geven van voorlichting aan meiden die al in de prostitutie zitten. Deze straatwerkers zouden geregeld in de rosse buurten moeten komen. Op die manier kunnen zij meisjes signaleren die uit de prostitutie willen, maar er om welke reden dan ook niet uitkomen. Middels het aanknopen van een gesprekje, het geregeld terugkomen, is het mogelijk het vertrouwen van een meisje te winnen. Dit vertrouwen is nodig om het meisje uiteindelijk de stap te laten nemen om te vluchten of weg te gaan. Straatwerkers moeten echter wel in de gelegenheid zijn het meisje hulp te bieden indien zij de stap uit de prostitutie waagt:

“Ze moeten het meisje de garantie kunnen geven dat ze er werkelijk voor haar zijn. Je zult ze een veilige plek moeten bieden die de plaats van de pooier kan innemen. Omdat gedwongen meisjes in de gaten worden gehouden door hun pooiers, kan het een oplossing zijn om de meiden undercover te benaderen. Dit moet dan uiteraard wel in samenwerking met de politie gebeuren om veiligheid te kunnen garanderen.”

Voorlichting door de naaste omgeving

Ouders en opvoeders kunnen volgens respondenten een rol spelen in voorlichting van kinderen:

“Een veilige gezinssituatie is van groot belang, iemand thuis die je begrijpt, een basis waar alles bespreekbaar is.”

“Ouders moeten ingelicht worden over de situatie en ook ingezet worden voor voorlichting. Zij kunnen praten met kinderen over seksualiteit, hen waarschuwen en voorzorgsmaatregelen treffen.”

Inzet van jongeren in voorlichting

Ervaringsdeskundigen spelen een belangrijke rol in voorlichting. Respondenten geven aan graag zelf iets te doen ter bescherming van jongeren tegen seksuele uitbuiting. Hun ervaring en deskundigheid kunnen ingezet worden om jongeren voor te lichten. Enkele van hen hebben daar al ervaring mee:

“Ik waarschuw andere meiden. Laatst waren er twee meisjes van rond de 13 jaar aan het hangen in het buurthuis. Ik heb een praatje met ze aangeknoopt, verteld over mijn ervaringen en hun gewaarschuwd. Ze schrokken van mijn verhaal en begonnen me vragen te stellen. Op die manier bereik je meiden.”

“Ik wil heel graag voorlichting geven op scholen. Binnenkort zal ik misschien aan een loverboy preventieproject van de politie in het zuiden van het land gaan meewerken.”

“Ik wil iets doen in preventie, als vrouw die erin heeft gezeten kan ik anderen helpen, ik kan die meisjes aanvoelen.”

Wanneer jongeren met ervaringen in de prostitutie ingezet worden in voorlichtingsprojecten, is het van groot belang dat zij hun ervaringen hebben verwerkt en dat zij zich sterk genoeg voelen om voorlichting te geven. Tevens is het van groot belang dat meiden hier goed in begeleid worden:

“Soms ben ik ook bang dat het te persoonlijk gaat worden omdat ik het zelf heb meegemaakt.”

“Ik wil graag mensen helpen door zelf voorlichting te geven, maar nu heb ik nog zelf teveel problemen, die moet ik eerst verwerken.”

8.3 Politie en justitie

Aangifte en vervolging daders

Respondenten geven aan dat het belangrijk is om aangifte te kunnen doen:

“Aangifte moet gestimuleerd worden, het is goed. Je kunt je wraak en haatgevoelens kwijt. Politie zou het doen van aangifte dan ook moeten aanmoedigen.”

Bij het doen van aangifte is het belangrijk dat meiden het gevoel hebben dat de politie hen kan beschermen tegen eventuele wraakpogingen van de daders. Een respondent noemt dat het mogelijk zou moeten zijn om anoniem aangifte te kunnen doen.

Na het doen van de aangifte is het zaak dat de politie de meiden op de hoogte houdt van datgene wat er gaat gebeuren en de stand van zaken (follow-up). Ook is er een snellere afhandeling van een aangifte en veroordeling nodig omdat het voor meiden frustrerend is zo lang in onzekerheid te moeten zitten. Een respondent noemt ook dat snelle afhandeling belangrijk is omdat anders de dader

vermindering van straf krijgt wegens goed gedrag. Voor een snelle en correcte afhandeling is de samenwerking tussen politie en justitie van belang. Ook zou er meer aandacht moeten komen voor de bewijsvoering. Een meisje wiens zaak geseponeerd is vanwege een tekort aan bewijs, geeft het volgende aan:

“Een vage verklaring bestaat niet, het geestelijke leed na een verkrachting is al een glashard bewijs. Het is van belang dat justitie een zaak niet te snel seponeert.”

Vertrouwen en aandacht voor slachtoffer

Het is belangrijk dat meisjes vertrouwen kunnen hebben in de politie. Ze moeten het idee hebben dat de politie er voor hen is en hun begrijpt. Politie mensen moeten daarom meer kennis hebben van seksueel misbruik en gedwongen prostitutie. Het is noodzakelijk dat ze weet hebben van de psychische gevolgen van seksueel misbruik voor een meisje. Ze zouden daartoe training moeten krijgen:

“Politie moet leren omgaan met de gevoelens van slachtoffers en daar aandacht voor hebben. Ze moeten leren over de geestelijke aspecten en de gevolgen van misbruik.”

“De houding van de politie moet anders, politiemensen moeten meer begrip tonen. Ze moeten weten dat het voor een meisje moeilijk is om uit het circuit te stappen. Ze moeten niet overkomen met het idee: ‘als je teruggaat hoef je niet meer aan te kloppen voor hulp.’ Ze moeten haar juist benaderen met de woorden: ‘We begrijpen hoe moeilijk het voor jou is, je hebt veel meegemaakt.’ Je moet haar raken, door haar muur heen breken, anders bereik je niets.”

Bieden van eerste hulp, opvang en doorverwijzing naar hulpverlening

De politie is vaak de eerste hulpverleningsinstantie waar je mee te maken krijgt nadat je uit de prostitutie komt. Daarom is het belangrijk dat zij de meiden een goede opvang en begeleiding kunnen bieden. Ze moet klaarstaan voor de meiden. Doorverwijzing naar een opvangcentrum of hulpverlening is van grootste belang. Daartoe moet de politie samenwerken met de hulpverlening:

“De politie moet je goed kunnen doorverwijzen, het is de eerste plek waar je terechtkomt. Ze moeten je opvangen en je niet aan je lot overlaten. Het is frustrerend dat als iets met je gebeurt waar je niet schuldig aan bent, dat je dat dan zelf moet oplossen.”

Meer aandacht en hulp voor het uit de prostitutie halen

De surveillerende politie heeft een taak bij het signaleren van meisjes die gedwongen in de prostitutie zitten en er uit willen. Zij moeten contact leggen met deze meiden en ze mogelijkheden bieden om te vluchten. Maar ook meiden die niet aangeven te willen stoppen kunnen zij voorlichten over de negatieve kanten van de prostitutie, en hen van andere mogelijkheden op de hoogte brengen.

8.4 Sociale omgeving

Acceptatie en steun omgeving

Er lijkt een taboe op minderjarigen in de prostitutie te heersen. Respondenten hebben moeite om anderen te vertellen over hun ervaringen, uit angst voor schaamte en afwijzing. Mogelijkheden om de ervaringen bespreekbaar te maken en acceptatie door familie, partner en vrienden is echter belangrijk voor het verwerkingsproces. Meiden moeten zich gesteund voelen door anderen en er vooral niet op aangekeken worden alsof het hun eigen schuld is dat zij in de problemen zijn geraakt. Voornamelijk ouders kunnen een belangrijke rol spelen bij de hulpverlening en verwerking. Het is belangrijk dat zij weten van de ervaringen van hun dochter:

“Mijn moeder vond het heel erg moeilijk, maar ze begreep ineens wel alles, de puzzelstukjes van mijn leven vielen voor haar in elkaar.”

“Ouders kunnen je helpen. Je moet, hoe moeilijk het ook is, het aan ze vertellen. Het zal (na kwaadheid of onbegrip) uiteindelijk wel tot hen doordringen dat er iets mis is.”

“Ook voor ouders is het moeilijk, zij hebben eigenlijk ook hulp nodig hebben bij het verwerken van het probleem.”

Betrekken van hulpverlening bij opbouw nieuw leven

Het opbouwen van een nieuw leven is niet gemakkelijk. Het is belangrijk dat de hulpverlening hierbij stilstaat en het meisje steunt en begeleidt in deze fase. Er moet aandacht zijn voor het gebrek aan vertrouwen in mensen waar meisjes mee kampen, voor de risico's van terugval, voor het belang van het hebben van een eigen woonplek en het omgaan met geld.

9 Conclusies en aanbevelingen

De resultaten geven een beeld van de ervaringen van respondenten met betrekking tot voorlichting, hulpverlening en contacten met politie en justitie. Bovendien geven ze aan welke behoeften zij hieromtrent hebben. De vraag in hoeverre het Nederlandse aanbod van voorlichting, hulpverlening en contacten met politie en justitie aansluit op de behoeften van deze meiden is niet eenvoudig te beantwoorden. Respondenten zijn van mening dat adequate hulpverlening hen kan beschermen tegen de prostitutie en dat het hen helpt om de stap uit de prostitutie te zetten en er ook uit te blijven. Hulpverlening is dan ook absoluut noodzakelijk ter preventie van jeugdprostitutie. Deze hulpverlening moet echter wel aan een aantal voorwaarden voldoen, zoals beschreven in paragraaf 8.1.

Vanuit een ontevreden gevoel over de hulpverlening die meiden in de periode voorafgaand aan de prostitutie of de risicoperiode hebben gekregen, zijn zij op zoek gegaan naar hulp die beter aansluit op hun behoeften. Dit lijken zij te vinden in hulpverleningsprojecten specifiek gericht op risicomeisjes en meisjes werkzaam in de prostitutie. De meeste respondenten geven dan ook aan dat zij tevreden zijn met de hulp zoals zij die nu ontvangen. Een meisje geeft aan op zoek te zijn naar andere hulp, een respondent zou een hulpverleningsproject wat dichterbij in de buurt willen hebben zodat zij vaker een gesprek kan hebben en een meisje zoekt aanvullende specifieke hulpverlening.

Specifieke hulpprogramma's lijken dus aan te sluiten op de behoeften van risicomeiden en prostitutie praktiserende meiden. Dat de in dit onderzoek geïnterviewde meiden tevreden zijn, wil natuurlijk niet zeggen dat ieder minderjarig risicomeisje of prostitutie praktiserend meisje goede hulpverlening kan vinden of krijgen. Er is maar een beperkt aantal projecten voor deze doelgroep in Nederland beschikbaar. Bij het project Pretty Woman kunnen bijvoorbeeld alleen meiden terecht die woonachtig zijn in omgeving Utrecht. Opvanghuis Asja heeft momenteel plek voor tien meiden. Maar waar kunnen al die andere meiden terecht voor goede hulp?

Uit de resultaten komt duidelijk naar voren dat meiden een gebrek aan voorlichting hebben ervaren. Drie meiden hebben aangegeven dat als zij destijds voorlichting gehad zouden hebben, zij niet in de prostitutie of in een risicosituatie terecht zouden zijn gekomen, of er eerder uit gestapt zouden zijn. Drie andere meiden menen dat de ontvangen voorlichting hen beschermd heeft tegen gedwongen prostitutie. Meiden geven dan ook aan dat voorlichting noodzakelijk is ter voorkoming van seksuele uitbuiting van jongeren. Het is volgens hen moeilijk om jongeren die zich al in een risicosituatie of in de prostitutie bevinden te helpen middels voorlichting. Voorlichting alleen is dan niet voldoende, maar moet gecombineerd worden met hulpverlening. Middels gesprekken met hulpverleners kunnen meiden meer zelfvertrouwen ontwikkelen, waardoor zij zich sterker voelen om pooiers te mijden en sneller de risico's van het prostitutieleven zullen inzien. Tevens kunnen risicofactoren, die vaak vooral met het verleden te maken hebben, bespreekbaar gemaakt worden.

Met betrekking tot de contacten met politie zijn de meningen verdeeld. Niet alle meiden zijn enthousiast over de ervaringen met politie. Meiden hebben sterk de behoefte om aangifte te doen van de misbruikers. Meiden ervaren echter moeilijkheden bij het doen van aangifte bijvoorbeeld vanwege gebrek aan bewijsmateriaal of onvoldoende steun, begrip en bescherming van de politie. De politie zou meer mogelijkheden moeten bieden om aangifte te kunnen doen en de slachtoffers beter moeten begeleiden.

Aanbevelingen vanuit ECPAT

Naar aanleiding van de resultaten worden hieronder de belangrijkste aanbevelingen gegeven over hoe voorlichting, hulpverlening en contacten met politie en justitie voor risicomeisjes en prostitutie praktiserende meisjes er uit zouden moeten zien. Door deze aanbevelingen mee te nemen in het beleid van verschillende betrokken organisaties, hoopt ECPAT op een betere aansluiting van de voorlichting en hulpverlening op de leefwereld en behoeften van jongeren die het aangaat.

1) Tijdig bieden van hulpverlening

De resultaten laten zien dat veel respondenten een moeilijke jeugd hebben gehad. Traumatische ervaringen als seksueel misbruik binnen het gezin en verkrachtingen, ouders in echtscheiding, emotionele verwaarlozing door ouders of opvoeders, leiden tot het weglopen van huis. Hierdoor raken meiden kwetsbaar voor de wereld van de prostitutie en pooiers. Respondenten die zelfstandig in de

prostitutie terecht zijn gekomen, ervaren na verloop van tijd in de hulpverlening dat zij gedwongen zijn door de omstandigheden en ervaringen uit hun verleden.

Het is belangrijk dat meiden met deze ervaringen in hun jeugd tijdig geholpen worden. Als zij op jonge leeftijd bij een hulpverlener terecht kunnen, en hun problemen bespreekbaar kunnen maken, zal dit kunnen voorkomen dat zij uiteindelijk in de prostitutie terechtkomen.

2) Meer opvang en hulpverleningsmogelijkheden, specifiek voor doelgroep

Er moeten meer opvang en hulpverleningsmogelijkheden komen in Nederland, specifiek voor risicomeisjes en prostitutie praktiserende meisjes. Hulpbehoevende meiden moeten snel terecht kunnen bij opvang of hulpverlening om hun ervaringen te kunnen verwerken. Hulpverlening is noodzakelijk om uit de wereld van de prostitutie te kunnen stappen en om terugval te voorkomen. In de hulpverlening moeten traumaverwerking, psychische klachten, huidige problemen en het opbouwen van een nieuw leven centraal staan.

3) Hulpverlening aan risicomeiden en meiden met ervaringen in de prostitutie moet aan de volgende voorwaarden voldoen:

- Aandacht voor traumaverwerking, huidige problemen, opbouw van een nieuw leven en preventie van terugval in de prostitutie
- Contact lotgenoten
- Een goede vertrouwensrelatie met hulpverlener
- Ervaringsdeskundigheid hulpverlener; een hulpverlener moet kennis hebben van de prostitutiewereld en de werking van trauma
- Persoonlijke benadering
- Het bieden van concrete hulp als hulp bij het zoeken naar huisvesting, omgaan met geld, opleiding en werk, ter voorkoming van terugval en ter ondersteuning bij de opbouw van een nieuw leven
- Vrijheid; hulpverlening moet niet statisch zijn, meiden moeten geen dwang voelen om te komen en te praten, meiden moeten ten allen tijde terug mogen komen
- Een bovengemiddelde tijdsinvestering is nodig; hulpverlening aan deze meiden is intensief en langdurig

4) Vergroten van specifieke kennis van hulpverleners en politie omtrent traumaverwerking en prostitutie

Zowel hulpverleners als politiemensen moeten kennis hebben van het prostitutieleven en de werking van trauma om slachtoffers van prostitutie en hun problemen beter te begrijpen en hen beter te kunnen begeleiden. Dit soort training moet ingebouwd worden in gezondheidszorgopleidingen zoals Maatschappelijk Werk, psychologie en politieopleidingen.

5) Voorlichting ter preventie van minderjarigen in de prostitutie

Er moet meer voorlichting en preventieactiviteiten ter voorkoming van minderjarigen in de prostitutie ontwikkeld worden. Voorlichting moet gegeven worden op jonge leeftijd (12-16 jaar), voordat meiden in risicosituaties belanden. Deze moet gegeven worden op middelbare scholen of andere plekken waar jongeren samenkomen zoals buurthuizen.

6) Voorlichting door ervaringsdeskundige jongeren

Voorlichting moet door ervaringsdeskundigen gegeven worden. Ervaringsdeskundige jongeren kunnen ingezet worden om bijvoorbeeld peer educatie te geven. Hierbij is het belangrijk dat meiden hun eigen ervaringen verwerkt hebben en dat zij goede begeleiding krijgen.

7) Voorlichting door straatwerkers en politie

Ook voor meiden die zich al in risicosituaties of in de prostitutie bevinden is voorlichting noodzakelijk. Deze zou gegeven moeten worden door straatwerkers en politie. Tevens moet hulpverlening geboden worden aan deze meiden.

8) In voorlichting moeten de volgende thema's aan bod komen:

- Risicofactoren om in de prostitutie te geraken, de tactieken die loverboys gebruiken.
- Hoe ziet het prostitutieleven er in werkelijkheid uit; het belichten van de negatieve kanten van prostitutie
- Moeilijkheden bij het stoppen met werken in de prostitutie en preventie van terugval

9) Aangiftemogelijkheden en vervolging van daders

De politie moet in samenwerking met justitie meer aandacht besteden aan aangiftemogelijkheden voor risicomeiden en meiden werkzaam in de gedwongen prostitutie. Hierbij moet voldoende bescherming geboden kunnen worden tegen wraakacties van pooiers. De politie moet hiertoe meer vertrouwen creëren bij de meiden. Tijdens een proces moet er meer aandacht komen voor de follow-up en een snelle afhandeling van de aangifte moet gestimuleerd worden.

10) Eerste opvang en doorverwijzing politie

De politie moet goede eerste hulp en opvang en doorverwijzing bieden. Dit moet in samenwerking met de hulpverlening gebeuren.

11) Sociale omgeving

Positieve reacties en acceptatie van de sociale omgeving (ouders en vrienden) is van groot belang. Meer mensen moeten bekend raken met het fenomeen minderjarigen in de prostitutie om het taboe dat erop rust te doorbreken. Op deze manier zal het voor slachtoffers makkelijker worden hun verhaal te doen en zal schaamte en de angst voor afwijzing verminderen.

De sociale omgeving, met name ouders, zouden betrokken moeten worden bij de voorlichting en hulpverlening aan risicomeiden en prostitutie praktiserende meiden.

12) Vervolgonderzoek

De resultaten van dit onderzoek laten zien dat onderzoek naar de stem van slachtoffers een belangrijke bijdrage kan leveren aan de strijd tegen seksuele uitbuiting van kinderen. Ervaringsdeskundige jongeren kunnen aangeven wat hun behoeften zijn en leveren waardevolle aanbevelingen ter verbetering van voorlichting en hulpverlening ter voorkoming van seksuele uitbuiting. ECPAT wil vervolgonderzoek zoveel mogelijk stimuleren. In vervolgonderzoek zouden bijvoorbeeld jongeren met seksueel misbruik ervaringen in het algemeen geïnterviewd kunnen worden. Ook kan er aandacht besteed worden aan jongens in de prostitutie. Het moet blijken of de methode zoals in deze pilot gebruikt ook op andere doelgroepen toegepast kan worden. Gezien het feit dat veel van de voor dit onderzoek geïnterviewde jongeren te maken hebben gehad met seksueel misbruik en de prostitutie-ervaringen niet los gezien kunnen worden van deze andere traumatische ervaringen, lijkt het vooralsnog geen belemmering te zijn. In vervolgonderzoek zou het ook interessant zijn om jongeren te betrekken die nog in de prostitutie zitten. Er moet dan goed nagedacht worden over hoe deze jongeren te bereiken en hoe hen te stimuleren aan dit onderzoek mee te doen.

Bij de selectie van respondenten moet rekening gehouden worden met het niveau van verwerking van de ervaringen. Respondenten moeten er aan toe zijn om over hun ervaringen te vertellen. Als zij nog geen begeleiding hebben gehad bij de verwerking van hun ervaringen, kan het zijn dat zij een dergelijk interview niet aandurven. Ook is het van belang te realiseren dat dit soort onderzoek tijdrovend is en dat er veel overtuigingskracht nodig is om hulpverleningsorganisaties erbij te betrekken.

Bijlage I Overzicht resultaten

Respondent	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Leeftijd	20	23	21	23	21	25	28	21	19	22
Nationaliteit	nld	marokkaans	nld	nld	nld-arubaans	marokkaans	nld	indisch	nld	nld
Woonsituatie	samen	alleen	alleen	samen	samen	alleen	alleen	samen	ouders	alleen
Educatie	VWO	MBO (niet afgemaakt)	2 ^{de} klas Mavo	HEAO (niet afgemaakt)	VWO	MBO (niet af)	LHNO	VBO	Mavo	Mavo
Huidig werk	studie universiteit	werkende	werkende	werkende	werkende	werkzoekende	werkende	werkende	studie HBO	studie MBO
Traumatische Gebeurtenissen ¹³	1, 3, 6, 13, 14	9, 11	1, 5, 12, 14	10, 11, 12	1, 7, 5, 12, 14	1, 12	1, 4,7,8,12, 14	2,4,6,12, 13, 14	4,12	9,4,12
Ervaringen met prostitutie?	nee	nee	ja	ja	ja	nee	ja	ja	ja	nee
Hulpverlening vóór prostitutie periode of risico	ja	nee	nee	nee	ja	nee	ja	ja	nee	ja

¹³ Alleen wanneer heel duidelijk is dat het probleem zich heeft afgespeeld, wordt het vermeld. Het kan zijn dat overzicht niet compleet is.

1= emotionele verwaarlozing

2= seksueel misbruik

3= psychiatrische problematiek ouders

4= verkrachting

5= verslavingsproblemen gezin

6 = relationeel geweld

7= eenzaamheid

8= geweld in gezin

9= gedragsproblemen

10= depressie

11= overlijden directe gezin of partner

12= weglopen

13= familie in prostitutie

14= ouders gescheiden

periode?										
Hoe ervaren?	negatief	nvt	nvt	nvt	negatief	nvt	negatief	negatief	nvt	negatief
Huidige hulp?	PW ¹⁴ , via zus	PW, via MW ¹⁵	PW, via BJ ¹⁶	vrijgevestigd psycholoog, heeft doorverwezen naar PW	PW, via vriendin	PW, via BJ	Scharlaken Koord, via vrienden	MW via opvanghuis	Asja/PW, via politie	RIAGG, via opvangcentrum
Effect	nvt	voorkomen van prostitutie	uit prostitutie gestapt en terugval voorkomen	terugval voorkomen	uit prostitutie gestapt en terugval voorkomen	voorkomen van prostitutie	terugval voorkomen	terugval voorkomen	terugval voorkomen	niet bekend
Behoeft meer of andere hulp?	doorgaan	doorgaan	doorgaan	behoefte aan specifieke hulp	doorgaan	doorgaan	doorgaan, frequenter	doorgaan	doorgaan	behoefte aan specifieke hulp
Voorlichting gehad?	nee	ja, door hulpverlener	ja, door straatwerkers	nee	ja, zelfstudie op school, zedenpolitie	ja, door hulpverlener	nee	nee	nee	nee
Effect voorlichting	geen effect	voorlichting heeft voorkomen	geen effect, ze voelde zich niet gedwongen	nvt	voorlichting heeft voorkomen dat ze voor pooier is gaan werken	voorlichting heeft voorkomen	geen effect	kennis had kunnen voorkomen	kennis had haar eerder kunnen doen stoppen	kennis had risico kunnen voorkomen
Contact politie?	nee	nee	ja, melding, zedenpolitie	ja, aangifte, zedenpolitie	ja, zedenpolitie	nee	ja, aangifte, zedenpolitie	ja, aangifte, zedenpolitie	ja, aangifte	ja, aangifte
Hoe ervaren?	nvt	nvt	positief	negatief	positief	Nvt	negatief	positief	positief	negatief

¹⁴ PW= Pretty Woman

¹⁵ MW= Maatschappelijk Werk

¹⁶ BJ=Bureau Jeugdzorg

BIJLAGE II INTERVIEW ONDERZOEK STEM VAN SLACHTOFFERS

Achtergrond

1. Leeftijd
2. Nationaliteit
3. Burgerlijke staat
4. Woonsituatie
5. Educatie
6. Familie (leden, bepaalde problematiek)
7. Traumatische ervaringen
8. Hoe in prostitutie terechtgekomen? Hoe lang in prostitutie?

Hulpverlening

1. Waar en wanneer heeft respondent hulp ontvangen en met welke frequentie?
2. Hoe kwam respondent in contact met hulpverlening?
3. Wat waren verwachtingen van de hulp?
4. Hoe heeft respondent de geboden hulp ervaren? Wat waren goede en minder goede aspecten van deze hulp? (Toegankelijkheid, wachtlijsten, contact met organisatie, contact met hulpverlener, methodiek hulpverlening (praten, oefeningen), vertrouwen naar hulpverlener toe, intensiteit hulpverlening, betrekking op leefwereld respondent, ervaringsdeskundigheid, locatie).
5. Zijn de verwachtingen van de hulp uitgekomen? Waarom wel/niet?
6. Is er iets veranderd voor de respondent naar aanleiding van de geboden hulp?
7. Wanneer en waarom is hulp gestopt? Zo niet, wat heeft respondent nog nodig?
8. Wat voor een hulpverlening had zij zich gewenst? Wat is volgens respondent belangrijk in hulpverlening?

B Voorlichting en informatie

9. Heeft respondent te maken gehad met voorlichting en informatie omtrent (commercieel) seksueel misbruik? Zo ja, hoe zag de voorlichting eruit?
10. Waar en wanneer heeft respondent deze voorlichting/informatie ontvangen?
11. Hoe heeft respondent deze voorlichting/informatie ervaren? Wat waren goede en minder goede punten van deze activiteiten?
12. Heeft de voorlichting volgens respondent effect gehad? Denkt zij dat dit haar heeft beschermd? Waarom wel/niet?
13. Wat voor een voorlichting had zij zich gewenst? Op welke momenten zou voorlichting geschikt zijn geweest voor respondent?
14. Wat had kunnen voorkomen dat respondent in de prostitutie terechtkwam? Wat is/kan de rol (zijn) van voorlichting/informatie in voorkomen van commercieel seksueel misbruik volgens respondent?
15. Als respondent iets mag bedenken om andere minderjarigen te waarschuwen en proberen te voorkomen dat zij in de prostitutie terechtkomen, wat zou respondent doen?

C Politie en justitie

16. Heeft respondent te maken gehad met politie en justitie? Zo ja, hoe zagen deze contacten eruit en hoe verliep contact?
17. Wanneer heeft respondent contact gehad?
18. Hoe kwam de respondent in contact met politie/justitie?
19. Heeft respondent aangifte gedaan? Waarom wel/niet? Wat heeft bij die keuze een rol gespeeld?
20. Wat waren verwachtingen van het contact met politie/justitie?
21. Hoe heeft respondent de contacten met politie en justitie ervaren? Wat waren goede en minder goede aspecten van deze contacten? (Ondervraging, opvang, emotionele ondersteuning, aangifte doen, eventueel proces)
22. Wanneer en waarom is contact beëindigd?
23. Zijn de verwachtingen uitgekomen? Waarom wel/niet?
24. Is er iets veranderd voor respondent naar aanleiding van de contacten met politie en/of justitie?
25. Wat voor een contacten had zij zich gewenst?

Naaste omgeving

26. Kon respondent terecht in haar naaste omgeving. Zo ja, bij wie?
27. Hoe reageerden deze mensen toen zij wisten van haar ervaringen?
28. Wat was goed, wat had anders gekund?
29. Hoe was terugkeer in maatschappij?

Afsluiting

30. Wat zou respondent andere meisjes die risico lopen of al in de gedwongen prostitutie werken aanraden?
31. Hoe gaat het nu met respondent?
32. Wil respondent nog iets kwijt?

